

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Att ge familjeomsorg utan mandat

- En intervjustudie om familjehemsföräldrars upplevelse

Josefine Arvidsson & Charlotta Svensson

Kandidatuppsats SOPA63

HT 2021

Handledare: Maria Bergendal Arvidsson

Abstract

Authors: Josefine Arvidsson & Charlotta Svensson

Title: To provide care without a mandate – An interview study about foster parents' experience

Supervisor: Maria Bergendal Arvidsson

Assessor: Christer Eldh

When children are unable to live at home with their biological parents, foster carers become an important part of social care. Our study has been based on the foster carers' perspective. The aim of this study was to investigate the role, influence and duties of foster carers. The method chosen was a qualitative approach with eight semi-structured interviews with foster carers. The interviewees were women in southern Sweden who have worked between seven and thirty years in the care system. The empirical findings were analyzed using Erving Goffman's dramaturgical perspective and the concept of stigma. The results show that the role of foster carers is complex. Not only do they have to focus on their role as a carer, they have to relate to the placed children, the biological parents, and different actors and at the same time. Instead of focusing on what is in the best interests of the child, the focus is on the best interests of the parents. The biological parents have the rights and laws on their side. The foster carers state that they have minimal influence. They only have influence on the matching process and where parent contact should take place. They see themselves more as "advisors" to the social worker. The collaboration between the social worker and the foster carers affects how they experience their influence. The study also shows that the care system has shortcomings and often contradicts itself.

Key words: family homes, foster parents, foster care, complexity, relationship, stress and stigma.

Nyckelord: familjehem, familjehemsföräldrar, familjehemsvård, komplexitet, relation, stress och stigma.

Förord

Vi vill börja med att tacka intervjupersonerna som har tagit sig tid och ställt upp. Utan er hade det inte varit möjligt att genomföra denna studie. Vidare vill vi tacka alla som hjälpt oss på ett eller annat sätt längs med vägen.

Vi vill även tacka vår handledare Maria Bergendal Arvidsson för ditt stöd och vägledning under skrivprocessen. Tack för att du har trott på oss. Till sist vill vi tacka varandra för ett fint samarbete med god stöttning och mycket skratt. Vi har fått möjligheten till att förbättra våra svagheter till styrkor och låtit varandra utvecklas.

Josefine Arvidsson och Charlotta Svensson

Helsingborg Januari 2022

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Disposition	7
1.5 Bakgrund.....	7
1.6 Arbetsfördelning	8
2. Kunskapsläge	8
2.1 Sökprocess	8
2.2 Vem är individen bakom familjehemmet?.....	9
2.3 Uppdraget som familjehem.....	9
2.4 Roll och inflytande.....	11
2.5 Sammanfattning	14
3. Teori	14
3.1 Stigma	15
3.2 Det dramaturgiska perspektivet	15
4. Metod	19
4.1 Metodval	19
4.2 Urval och avgränsningar	19
4.3 Tillvägagångssätt	20
4.4 Bearbetning och analys	21
4.5 Studiens tillförlitlighet	21
4.6 Etiska överväganden	22
5. Analys och resultat	23
5.1 Rollen som familjehemsförälder	24
5.2 Familjehemsföräldrars inflytande	27
5.3 Innanförskap och utanförskap i uppdraget.....	31
5.4 Socialsekreterares betydelse för familjehemmet.....	36
5.5 Familjehemssystemets påverkan på uppdraget	39
5.5.1 Familjehemsföräldrarnas upplevelser av matchning och utbildning	41
5.5.2 Familjehemsföräldrarnas upplevelser av den ekonomiska ersättningen	42
5.5.3 Upplevelser i uppdraget om barnets bästa.....	43
5.5.4 Familjehemsföräldrarnas upplevelser om familjehemssystemet och dess framtid....	45
6. Sammanfattande diskussion	47
6.1 Förslag på vidare forskning	49
7. Referenslista	50
8. Bilagor	53
8.1 Bilaga 1	53
8.2 Bilaga 2.....	54
8.3 Bilaga 3.....	55

1. Inledning

1:1 Problemformulering

”Jag ger 99 % av mig själv, den sista procenten kan du aldrig ge för då är du sårbar” - (Carmen).

Citat illustrerar familjehemsföräldrar som sårbara eftersom de vill ge allt men upplever sig begränsade. Således upplever familjehemsföräldrar en maktlöshet eftersom socialtjänsten har beslutsfattandet och makten över placering av barn. Familjehemsvård tidigare kallat fosterhemsvård har en lång tradition i Sverige. Sedan början av nittonhundratalet har lagstiftarens avsikt med familjehem varit att barn och unga som inte kan bo med sina biologiska föräldrar av olika anledningar bör placeras i familjehem. I förarbetena till socialtjänstlagen som kom 1982 förtydligades det att placeringar av barn och unga i första hand ska göras i familjehem. Institutionsplaceringar skulle minska men dessa förhoppningar har inte uppfyllts (Höjer, 2019). Familjehem är den vårdform som dominerar idag vid en placering för barn och unga som är i behov av vård och omsorg utanför det egna hemmet (Lundgren & Sunesson, 2021). Familjehemsplaceringarna har ökat under de senaste två decennierna (Lindahl, 2019).

Familjehem som innefattas i 3 kap. 2 § socialtjänstförordningen innebär att ett enskilt hem kan ta emot barn för oavbruten vård eller fostran på uppdrag från socialnämnden. Familjehem kan ta emot hur många placeringar de vill, det finns ingen lagstiftad gräns som reglerar antalet och de har även möjlighet att ta emot barn från olika kommuner (Höjer, 2019). Socialnämndens ansvar regleras i Socialtjänstlagen 6 kap. 7 § vilket säger att barn och unga som placeras i familjehem ska få god omsorg och fostran. Familjehemsföräldrar ingår avtal med socialtjänsten om att ta hand om placerade barn och unga. Socialtjänsten ansvarar för den ekonomisk ersättning för insatsen. Vad som uttrycker god vård och fostran är inte tydligt definierat i lagen. Vid en placering i ett familjehem har ofta de biologiska föräldrarna kvar vårdnaden om barnet. Detta medför att den dagliga omsorgen av barn utförs av familjehem men det juridiska ansvaret ligger kvar hos vårdnadshavaren. Detta påverkar hur placeringen fungerar och kan skapa en osäker struktur för hela processen eftersom vårdnadshavarna kan kräva att placeringen avslutas, vilket medför att barn och unga ska flytta hem (ibid). Barn och unga är beroende av sin familj och har samtidigt rätt att betraktas som en egen individ. Samhällsinsatser för

social barnavård träder in när vårdnadshavarna brister i sin omsorgsförmåga. Brister i omsorgen kan exempelvis vara allvarligt missbruk, psykisk sjukdom, funktionsnedsättning, hot och våld eller misshandel och övergrepp (Andersson, 2013).

Evelyn Khoo och Viktoria Skoogs (2014) påvisar att det finns skillnad mellan socialtjänstens och familjehemsföräldrars vision om uppdraget. Familjehemsföräldrar upplever sig begränsade av snabba processer, eftersom de får lite stöd och information inför en ny placering som dessutom är en lagstadgad skyldighet av socialtjänsten. Familjehemsföräldrar vill få mer inflytande i matchningsprocessen eftersom det påverkar och kan vara avgörande i bemötandet utifrån barnets specifika behov (ibid). Begreppet matchning används vid familjehemsplaceringar för att matcha barnets behov och familjehemmets möjlighet att kunna uppfylla behoven, som är ledande i matchningsprocessen (IVO, 2017). Familjehem framställs sällan ur ett positivt perspektiv i media, vilket kan bidra till en opinionsbildning genom media. Ett positivt flöde i media är dock familjehemsmamman till "lilla hjärtat". Hon berättar om hur lite inflytande en familjehemsförälder har vid familjehemsplacering. I fallet "lilla hjärtat" placerades flickan som bebis och bodde hos familjehemsföräldrarna i två år. Därefter fick hon flytta tillbaka till sina biologiska föräldrar, där hon senare påträffades avliden (Holmberg, Karlsson, 2021).

Familjehemsvården är den mest använda vårdformen i social barnavård. Trots detta finns det lite kunskap och forskning om vad uppdraget egentligen innebär. Familjehemsvården är komplex vilket kan skapa påfrestningar och konflikter mellan de olika parterna. Uppdraget i sig kan bidra till spänningar eftersom det finns en ovisshet i hur länge uppdraget fortlöper. Familjehemsföräldrar förväntas fylla en föräldrafunktion och samtidigt se sig som en tillfällig vårdare (Höjer, 2001). Familjehemsplaceringar är ett ökat samhällsproblem vilket bidrar till familjehemsföräldrar som viktiga aktörer inom social barnavård och i socialt arbete. Det saknas svar eller lösningar från tidigare forskning om familjehemsföräldrars uppdrag i förhållande till deras roll och inflytande. Studien bidrar med en fördjupad kunskap om vad uppdraget egentligen innebär utifrån familjehemsföräldrars perspektiv, problematik och komplexitet. Vår uppsats är följaktligen relevant för socialt arbete.

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka familjehemsföräldrars roll, inflytande och uppdrag som familjehemsförälder.

1.3 Frågeställningar

- Hur beskriver familjehemsföräldrarna sin roll som familjehemsförälder?
- Hur resonerar familjehemsföräldrarna om sitt uppdrag?
- Hur upplever familjehemsföräldrarna sitt inflytande över sin situation?

1.4 Disposition

Uppsatsen är indelad i sex kapitel. I det första kapitlet presenteras uppsatsens ämne, syfte och en kort bakgrund. Andra kapitlet introducerar tidigare forskning om familjehemsföräldrars uppdrag, roll och inflytande. Tredje kapitlet presenterar uppsatsens teoretiska ansats med teoretiska begrepp som analysen utgår ifrån. I uppsatsens fjärde kapitel presenteras ett metodavsnitt som redogör för uppsatsens tillvägagångssätt och andra metodologiska övervägande. Därefter presenteras i femte kapitlet en analys av resultat som framkommit i empirin. Empirin kommer kopplas till tidigare forskning och därefter tolkas med vår teoretiska referensram. Analys och resultatdelen är indelad i fem teman. Det sista temat är omfattande och har således delats upp i underrubriker. Avslutningsvis redovisas i sjätte kapitlet en sammanfattande diskussion kring resultatet av analysen. Därefter presenteras en avslutning med vidare forskning.

1.5 Bakgrund

Definitionen av vad ett familjehem är beskrivs i Socialtjänstförordningen 3 kap. 2 § på följande sätt:

Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.

Familjehem kan variera vid varje enskild placering, det kan vara ett nätverkshem vilket innebär ett hem i barnets nätverk. Det kan också vara ett hem där barnet inte tidigare har

någon relation till familjehemsföräldrarna. Enskilda hem som tar emot barn för tillfällig vård och fostran kallas i lagen jourhem. Dessa hem regleras i 6 kap. 6 § tredje stycket socialtjänstlagen. Kommunernas socialtjänster i Sverige har det övergripande ansvaret för att barn och unga som av olika anledningar är i behov av stöd och skydd ska få det. Om föräldrarna inte kan ge barn eller unga den vård och omsorg som behövs kan det bli aktuellt med ett beslut att barn ska erbjudas vård och boende utanför hemmet. Alternativ finns för barn i dessa situationer såsom familjehem, stödboende eller hem för vård och boende (HVB). I akuta skeden eller när socialtjänsten inte beslutat om vilken vård som är lämpligast kan barn och unga placeras i jourhem. De barn och unga som placeras utanför det egna hemmet kan bli placerade med stöd av socialtjänstlagen (SoL) på frivilliga grunder eller under tvång med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av ung (LVU) (Lindahl, 2019).

I Socialstyrelsen (2015) framgår att barn avser personer under 18 år och unga innefattar personer som fyllt 18 år men inte 21 år. För att frångå missförstånd har vi valt i uppsatsens att kalla alla barn och unga med begreppet “placerade barn”.

1.6 Arbetsfördelning

Genomgående i uppsatsarbetet har vi haft ett gemensamt ansvar. Vi har till största del skrivit tillsammans för att språket och uppsatsen ska hålla en röd tråd. Totalt genomfördes åtta intervjuer som båda medverkade i. Vi intervjuade vars fyra respondenter, där en intervjuade och en observerade. Transkriberingen delades upp mellan oss, observatören transkriberade intervjuerna som observerades för att skapa en djupare förståelse av empirin. Tillsammans har vi bollat idéer, tankar och synvinklar. Vid oklarheter har vi tagit upp det med vår handledare för att skapa tydlighet.

2. Kunskapsläge

2.1 Sökprocess

I sökprocessen efter vetenskapliga artiklar och litteratur har olika databaser använts. Till en början gjordes en allmän sökning i Google Scholar. Sökord som användes var *familjehem*, *familjehemsföräldrar*, *familjehemsvård*, *komplexitet*, *relation*, *stress och stigma*. För att hitta internationell forskning översattes sökorden till engelska. De

databaser som använts för att hitta vetenskapliga artiklar är LUBsearch, artikelsök och SwePub. Sökningar efter litteratur och avhandlingar har gjorts i Libris, LUBcat och LUBsearch. Funktioner för att avgränsa sökningar har gjorts till peer-review och andra filtreringar för att minska antalet träffar. En avgränsning på tidsperiod har också genomförts från år 2000 - 2021, detta utifrån att hitta aktuell litteratur. Vid avgörande om artikeln var relevant till studien lästes först rubriken, sedan artikelns abstract och därefter hela artikeln för fördjupning i ämne. För att finna fler artiklar tog vi hjälp av bibliotekarien på Campus i Helsingborg. Vi har även genomfört granskningar av artiklars referenslistor. Majoriteten av artiklarna är internationella eftersom svensk forskning inom familjehemsföräldrars perspektiv saknas. De internationella artiklarna är betydelsefulla utifrån vårt empiriska material.

2.2 Vem är individen bakom familjehemmet?

Varför väljer vissa familjer att bli familjehem? Vilka motiv finns det? Höjer (2001) belyser olika motiv och anledningar till valet av att bli ett familjehem. Vilket är att göra någonting bra, utföra en samhällsinsats och känslomässiga behov tillfredsställs. Många vill ha ett barn som kan beror på barnlöshet eller när biologiska barn flyttat ut och känslan av att kunna hjälpa någon. En del söker medvetet information för att bli familjehem och andra kommer i kontakt med barn och på så vis blir familjehem exempelvis släktinghem eller nätverkshem. De personer som väljer att bli familjehem i svensk och internationell forskning är framför allt människor från arbetarklassen eller lägre medelklass. Oftast är det män och kvinnor med barn i liknande ålder som de placerade barnen. Rollfördelningen beskrivs som traditionell och mannen och kvinnan lever i ett stabilt äktenskap (ibid). Vidare har Wiklund & Sallnäs (2010) i sin studie fastställt att familjehemsföräldrar, till skillnad från normalpopulationen, har en högre utbildning samt något bättre ekonomiska och materiella förhållanden.

2.3 Uppdraget som familjehem

I Sverige och inom det svenska systemet faller det största ansvaret på den kommunala socialtjänsten att tillgodose barnets behov av stöd och skydd när barn och unga inte kan växa upp med sina biologiska föräldrar (Khoo & Skoog, 2014). Uppdraget som familjehemsföräldrar är tufft och utmanande men innebär också många glädjeämnen (Höjer, 2001). Familjehemsplacerade barn och unga kan idag vara placerade en kort

period eller under flera år. Socialtjänsten arbetar för att barn ska kunna återförenas med sina föräldrar. När placeringen i samma familjehem har pågått i tre år ska socialtjänsten enligt 6 kap. 8 § Socialtjänstlagen pröva om vårdnaden ska överflyttas till familjehemsföräldrarna (Lindahl, 2019; Lundgren & Sunesson 2021).

I en kanadensisk studie har Châteauneuf, Turcotte och Drapeau (2018) studerat relationen mellan barns biologiska föräldrar och familjehemsföräldrar. Där framkommer att relationen är viktig för att placerade barn och unga inte ska uppleva stress eller konflikter. Familjehemsföräldrar upplever det komplicerat med relationen till biologiska föräldrar. Svårigheter som uppmärksammas är aggressivitet, våldsamhet, olämpliga beteende eller frånvarande föräldrar. Familjehemsföräldrar har svårt att besvara barnens frågor om sina biologiska föräldrar och varför de är placerade. Det medför att familjehemsföräldrar upplever en maktlöshet när de konfronteras med barnens besvikelser av att biologiska föräldrar inte kommer på avsatta besök (ibid).

I en norsk studie har Bergsund, Wentzel-Larsen och Jacobsen (2020) studerat skillnader i föräldrastress mellan familjehemsföräldrar och biologiska föräldrar. Resultatet uppmärksammar att familjehemsföräldrar upplever mer övergripande stress. Föräldrastress är relaterat till barnens egenskaper och inte till föräldrarnas funktion. Det framkommer inga skillnader vid upplevd stress relaterat till föräldraroll, vilket kan bero på familjehemsföräldrars tillgång till familjesystemet som kan stödja dem i deras behov. Vidare belyser författarna att familjehemsföräldrar är i högre riskzon för ökad stress när barn befinner sig i skolåldern. Familjehemsföräldrar behöver stöttning och hjälp för att minska stress eftersom det har en inverkan på barnen och deras vård. Detta kan bero på att familjehemsföräldrar vårdar barn som upplevt trauma, övergrepp, försummelse och övergivenhet. Vilket medför att familjehemsföräldrar kommer vårda barn som uppvisar psykologiska störningar, utvecklingsförseningar, beteendeproblem eller kroniska hälsoproblem. Familjehemsföräldrar har svåra utmaningar i sitt uppdrag som familjehem. Svårigheter i familjesystemet är främst bristande kommunikation med socialsekreterare och sänkta kostnadsersättningar. Familjehemsföräldrar kan också uppleva personliga utmaningar som hot mot deras säkerhet, hälsoproblem eller att känna brist på uppskattning för sitt arbete (ibid).

Enligt 6 kap. 6 c § socialtjänstlagen framgår att socialnämnden ska tillhandahålla utbildning för dem som är anlitade som familjehem eller jourhem. Målsättningen med utbildning är att den ska ske innan barnet placeras, om möjlighet finns. Av olika skäl kan utbildning erbjudas efter att placeringen skett, det är viktigt att utbildningen genomförs inom rimlig tid (Lundgren & Sunesson 2021).

Höjer (2001) berör den ekonomiska ersättningen. Den traditionella synen på familjehemsvården genomsyrar frivillighet och välgörenhet något som människor gör av kärlek och inte av pengar. Arvodet och ekonomisk ersättning för uppdraget utgör därför en komplex fråga. Svensk forskning tar sällan upp frågan om den ekonomiska ersättningen eftersom det är mer eller mindre tabubelagt. Familjehemsföräldrar får ersättning för uppdraget som familjehem. Ersättningen utgörs i en arvodesdel och en omkostnadsdel, där arvodet är familjehemsföräldrars lön. Omkostnadsdelen ska täcka kostnaderna för placerade barn. Många familjehemsföräldrar är ambivalenta till frågan om den ekonomiska ersättningen. Ambivalensen grundar sig i att familjehemsföräldrar anser sig vara värda ett arvode för arbetet de utför. Samtidigt framkommer svårigheten att ta emot pengar för placerade barn. Oberoende av den ekonomiska ersättningen visar Höjers avhandling på att den inte påverkar eller hindrar familjehemsföräldrar att kunna älska placerade barn. Sammanfattningsvis uppges att den ekonomiska ersättningen är problematisk och synliggörs på tre nivåer: *I förhållande till placerade barn* eftersom familjehemsföräldrar är oroliga att barnen kan tro att familjehemsföräldrar gör det enbart för pengarna. *I förhållande till omgivningen* eftersom familjehemsföräldrar upplever att omgivningen kan se på dem och har uppfattningen att ersättningen är gränslös. Media bidrar ofta till en ofördelaktig samhällssyn om familjehem, som i sin tur påverkar att familjehemmen känner sig misstänkliggjorda. *I förhållande till socialtjänsten* där familjehemsföräldrar upplever svårigheter att tala om den ekonomiska ersättningen (ibid).

2.4 Roll och inflytande

I en amerikansk studie av Cooley, Thompson och Wojciak (2017) uppmärksammar de att familjehemsföräldrar har en viktig roll i samhället som är avgörande för placerade barns långsiktiga utveckling och välbefinnande. Familjehemsföräldrar behöver stödja placerade barn utifrån barns behov och därför kan deras roll se olika ut. Familjehemsföräldrar

spenderar mycket tid med placerade barn. De behöver dagligen vara stödjande vid konflikter och frågor. Placerade barn behöver en säker miljö för att främja motståndskraft och känna känslan av trygghet. I studien framkommer familjehemsföräldrars upplevelser att socialtjänsten ger otillräckligt med information om placeringen, hjälp och stöd. Familjehemsföräldrars erfarenheter och upplevelser spelar stor roll inom den sociala barnvården och familjehemsvården. Familjehemsföräldrar litar inte på systemet inom social barnavård och känner sig undervärderade. Sammanfattningsvis identifierar författarna i studien att familjehemsföräldrar upplever en komplexitet inom social barnavård. Systemet är invecklat med motsättningar mellan inventioner och praktiskt utförande. Många av respondenterna uttryckte att systemet är trasigt och motarbetar sig själv (ibid).

Therése Wissö, Helena Johansson och Ingrid Höjer (2019) berör stabilitet inom familjehemsvården. Barnskyddet i Sverige har under lång tid präglats av ett familjeorienterat perspektiv och inte ur ett barnskyddsperspektiv. En placering utanför hemmet ses som en tillfällig lösning eftersom barnen ska återförenas med sina biologiska föräldrar. Adoption av barn som är placerade i familjehem är inte så förekommande i Sverige istället används vårdnadsöverflyttning. Lagstiftning och policy ser olika ut och skiljer sig mellan länder i frågan om stabilitet. Adoption är i större utsträckning förekommande i Storbritannien jämfört med Sverige. Vidare belyser författarna hur ett beslut om vårdnadsöverflytt påverkar rättsliga aspekter på föräldraskap, såsom skyldigheter och rättigheter för biologiska föräldrar och familjehemsföräldrar. Familjehemsföräldrar upplever det som ett tredelat föräldraskap innan en vårdnadsöverflytt vilket kan vara utmanande. Familjehemsföräldrar upplever en svårighet att samarbeta med biologiska föräldrarna utifrån att de behöver deras samtycke i olika frågor som rör barnen. Svårigheterna utmärker sig när biologiska föräldrarna inte går att lokalisera eller deltar i beslut som rör ansökan om ett pass, skolfrågor eller medicinsk behandling och vård.

I en kanadensisk studie har Brown och Campbell (2007) studerat familjehemsföräldrars upplevelser av framgångsrika familjehemsplaceringar. Forskarna framhåller att tidigare forskning har ett gott resultat inom familjevårdssystemet och det professionella perspektivet men inte lika omfattande utifrån barn och familjehemsföräldrars perspektiv. I resultatet framkommer sex teman: *Trygghet för barn*, innebär att familjehemsföräldrar

vill att placerade barn får omsorg och uppmärksamhet samt att materiella, fysiska och känslomässiga behov blir tillgodosedda. *Familjanslutningar* som innefattar att familjehemsföräldrar har som mål att barn ska uppleva sig jämlika, det ska inte finnas någon skillnad mellan biologiska och placerade barn. *Bra relationer* som berör vikten av familjehemsföräldrars goda relation till biologiska föräldrar. Familjehemsföräldrar upplever det svårt när barnen endast är där tillfälligt. Det kan vara svårt att släppa taget när de ska tillbaka till sin biologiska familj. *Positiv familjeförändring* som berör en familj med balans, respekt för olika värderingar och ett samarbete för att nå samma mål. *Sömlöst byråengagemang* berör att familjehemsföräldrar uppger de “omutbildar” sig eftersom de anser att de behöver kunskap och erfarenhet om barnet och hela dess nätverk. Familjehemsföräldrar vill gärna veta vad som pågår, för att uppleva sig som “informerade föräldrar” och även känna sig kraftfulla vid stödet i övergångar mellan placeringarna. Det finns en lucka i litteraturen kring hur familjehemsföräldrar upplever byråkratin. Sista temat är hur *barnet växer*, vilket berör hur familjehemsföräldrar vill göra skillnad för placerade barn. De vill att placerade barn ska känna sig som en del av familjen, känna sig älskade, omhändertagna och veta att familjehemsföräldrarna finns där för dem. Tillgodose deras individuella behov, förändra beteende och ge dem positiva erfarenheter av skola och samhälle. Ge placerade barn rätt stöd och verktyg inför avslutning av placeringen (ibid).

I en studie från Australien har Blythe, Jackson, Halcomb och Wilkes (2012) studerat stigma inom familjehem. I studien är det endast familjehemsmamman som ingår och respondenterna arbetar som långvariga familjehem. Studier uppvisar hur familjehem känner sig undervärderade och maktlösa utan en röst. Familjehemsföräldrar känner sig stigmatiserade i media, utestängda av sina vänner och missförstådda av sin familj. Familjehemsmammorna beskrev att de uppfattar sig själva som en vanlig mamma och vill inte bli kallade för “familjehemsmamma”. Eftersom det anses opersonligt, skapade en avskildhet och avstånd till barnen. I samhället var de inte generellt betraktade som en mamma samt inom familjehemssystemet och sjukvården där de endast framstod som en familjehemsmamma. Familjehemsplacerade barn har ofta svåra beteenden som kan kopplas till deras uppväxt, beteende som svordomar, raserianfall, skrik och fysiskt våld är inte ovanligt. Dessa beteende kan skapa en besvärlighet i olika sociala sammanhang. Familjehemsmammorna upplevde att deras vänskapskrets tog avstånd vilket ofta innefattar en minskad social interaktion för familjehemmet.

2.5 Sammanfattning

Sammantaget visar tidigare forskning att familjehemsföräldrarnas perspektiv har undersökts både i Sverige och internationellt. Den svenska forskningen visar anledningar och motiv till valet att bli familjehem. Hur familjesammansättningen ser ut, utbildningsnivå och den ekonomiska ersättningen (Höjer, 2001; Wiklund & Sallnäs, 2010). Familjehemsuppdragets utmaningar, familjehemssystemet, lagar och policy. Vårdnadsöverflyttning och de tredelade föräldraskapet (Höjer, 2001; Khoo & Skoog, 2014; Lindahl, 2019; Wissö, Johansson & Höjer, 2019). De internationella studierna handlar om relationer och dess svårigheter mellan familjehemsföräldrar och biologiska föräldrar (Châteauneuf, Turcotte & Drapeau, 2018). Utmaningarna i familjehemsuppdraget, föräldrar stress samt familjehemsföräldrars behov av stöd och hjälp (Bergsund, Wentzel-Larsen & Jacobsen, 2020). Familjehemsföräldrars roll i samhället och dess komplexitet (Cooley, Thompson & Wojciak, 2017). Vad som innefattar en framgångsrik placering (Brown & Campbell, 2007). Stigmatisering som familjehemsförälder och maktlöshet (Châteauneuf, Turcotte & Drapeau, 2018; Blythe, Jackson, Halcomb & Wilkes 2012). I sökning efter tidigare forskning fanns en avsaknad av familjehemsföräldrars perspektiv, speciellt inom svensk forskning. Trots att familjehemssystem skiljer sig internationellt förekommer likheter i familjehemsföräldrars upplevelser. Studien avser att bidra med kunskap inom området utifrån familjehemsföräldrars perspektiv.

3. Teori

Den teoretiska ansatsen utgår ifrån sociologen Erving Goffman (1922-1982) och hans begrepp stigma och det dramaturgiska perspektivet. Begreppen är användbara i uppsatsen utifrån roll, vårdform och insats som uppmärksammas i samhället. Begreppen interagerar med familjehemsföräldrar och de inblandade parter som studeras. Goffmans begrepp kan tolka maktperspektivet ur ett mikroperspektiv utifrån rollen och det sociala samspelet. Kritik mot Goffman kan vara att begreppen inte är användbara på makro eller mesonivå. Utifrån vår empiri om familjehemsföräldrars perspektiv har vi utgått från ett mikroperspektiv. En medvetenhet av teorival medför att vid tillämpning av en annan teori hade utfallet blivit annorlunda.

3.1 Stigma

I empirin framkommer att familjehemsföräldrar befinner sig i utanförskap eftersom samhällssynen fortfarande genomsyras av frivillighet och ideellt arbete. Avsaknad av juridiska rättigheter bidrar till utanförskap för familjehemsföräldrar gentemot aktörer i samhället. Begrepp *stigma* används för att skapa en förståelse för den enskildes sociala position i samhället. Stigma som företeelse belyser individens avsaknad av socialt erkännande eftersom de inte kan motsvara normer som värdesätts i samhället. Enligt Goffman (2020) strävar majoriteten av människor efter socialt erkännande. Vara stigmatiserad innebär att en människa på ett negativt sätt är avvikande från det som i samhället anses vara normalt. Som nämns i kunskapsläget är familjehemsföräldrar och familjehemsvård ifrågasatt och därav är begreppet stigma relevant i studien.

Goffman (2020) talar om *gruppstigma* som kan kopplas till familjehemsföräldrars utsatthet i samhället. Samhället anses vara det som bygger på så kallade normala värderingar. Exempelvis är det bland annat lagarna som är fastställda av samhället som ger vårdnadshavare rättigheter och skyldigheter när det kommer till omvårdnaden av barn. Familjehemsföräldrar är inte alltid vårdnadshavare för placerade barn som i sin tur påverkar dem som grupp utifrån samhällets lagar och normer. Familjehemsföräldrar blir påmind om deras utsatthet och ser sig själva från en annan grupps synvinkel, det vill säga det normala som en större grupp som samhället representerar.

Stigma kan upplevas på flera sätt och Goffman (2020) nämner begreppen misskreditabel och misskrediterad som visar på två olika upplevelser av stigmatisering. Den individ som är misskrediterad upplever och känner till att dennes egenskaper är avvikande från normen och är synliga utåt vilket är påtagligt för andra människor i omgivningen. Om istället individen antar att omvärlden saknar kännedom eller direkt lägger märke till dennes stigma är individen misskreditabel. Detta begrepp går att koppla till att familjehemsföräldrar arbetar utifrån begreppet misskreditabel. Familjehemsföräldrar vill ge dem samma förutsättningar som biologiska barn.

3.2 Det dramaturgiska perspektivet

Studien undersöker hur familjehemsföräldrar upplever sin roll, inflytande och uppdrag, med hjälp av Goffmans samhällssyn som han benämner dramaturgiska perspektivet. Han

använder sig av begreppet teater som metafor för att förklara hur rollerna fungerar, interagerar och samspelar med andra individer i samhället. Goffman förklarar att det mänskliga beteendet skapas med hjälp av att se människor som skådespelare i sitt eget liv som påverkas av olika sammanhang och interaktioner. Detta leder till olika föreställningar och rollspel. Det specifika sammanhanget är avgörande i förhållande till var individen befinner sig och vilken specifik roll som används för stunden. Inramningarna och rekvisitan påverkar hela situationen och vilken roll vi spelar (Goffman, 2020; Goffman 2009). Denna teori är relevant i studien utifrån hur familjehemsföräldrar presenterar sig själv och i förhållande till sociala interaktioner med andra inblandade parter. De utvalda begreppen visar hur de samspelar med varandra och yttrar sig på olika sätt beroende på situation och individ.

Tron på rollen

Enligt Goffman (2009) erhåller individen en roll, framträder och spelar sin roll för att det ska gagna andra människor och sig själva. Andra ska tro på den som står framför dem verkligen har egenskaperna som förväntas. Ingjuta att saker och ting är vad det förefaller att vara och tas på allvar. Individen som representera den sociala egenskapen måste vara trovärdig annars blir rollen inte trovärdig för publiken. Den som spelar rollen måste vara övertygande och tro på sitt eget agerande. Annars finns en risk att rollen uppfattas som vilseledande och cynisk för att nå sina privata syften. Däremot kan en yrkesroll kräva att personen inte är uppriktig och sann i sitt agerande för att nå en högre position. Begreppet *tron på rollen* används för att förstå komplexiteten i rollen som familjehemsförälder.

Fasaden

Goffman (2009) använder termen *fasad* vilket är de intryck som individen uppvisar inför en speciell grupp av betraktare. Fasaden kan vara både medveten och omedveten. Fasad kan delas in i två kategorier där den första är inramningen, *the setting* som oftast är platsbunden och består av möbler, dekor och andra inslag som finns i bakgrunden. Den andra är personlig fasad som förknippas med ålder, kläder, kön, etnicitet men även storlek och utseende, hållning, talmönster, ansiktsuttryck och gester. Den personliga fasaden kan delas upp i uppträdande och manér beroende på vad som fungerar för stunden. En förväntan finns i den sociala statusen av att det föreligger interaktion mellan individerna utifrån rang och status. Ett sammanhang finns mellan inramningen, uppträdandet och manér som representeras av idealtyper. Dessa inspireras och riktar intresset mot det som

är undantaget från det som representeras. Användandet av liknande fasader kan leda till att fasaden blir institutionaliserad och på så sätt leder till abstrakta stereotypa förväntningar. Fasaden blir en gemensam representation. En individ som tar på sig en etablerad social roll upptäcker att det i de flesta fall finns en speciell fasad som har upprättats för individen. Det framkommer i empirin att familjehemsföräldrar visa upp en fasad i olika situationer exempelvis socialtjänst, skola, sjukvård och placerade barn för att inge förtroende och vice versa.

Idealisering

En socialisationsprocess enligt Goffman (2009) *idealiserings* som formas och omformas för att passa in när det är förväntningar och förutsättningar som framträder i det samhälle där idealiseringen framförs. Familjehemsföräldrar är en del av socialisationsprocessen för placerade barn. De är med och formar vilket ger barnet förutsättningar som passar in i samhällets förväntningar och idealiseringar. På det sättet kommer individen att framträda och exemplifiera samhällets officiella värden och sanktioner i högre utsträckning än individens beteende i sin helhet såsom att tona ner sig själv, andlig styrka, välstånd och självaktning.

Den expressiva kontrollen

Goffman (2009) delar upp *den expressiva kontrollen* i tre indelningar. Den tredje indelningen är när individen har en otillräcklig inramning. Den expressiva kontrollen yttrar sig tydligare för individer på högre nivå och att förväntningarna blir högre för att inte få kritik eller visa några sårbara punkter. I egenskap av individer som framträder inför publik får inte dessa skiftningar visas utan det måste finnas en balans mellan det mänskliga jaget och det socialiserade jaget. Med en social disciplin kan en attitydmask hållas på sin plats inifrån. Den expressiva kontrollen tydliggörs när familjehemsföräldrar samspekar med aktörer i samhället och placerade barn. Familjehemsföräldrar har höga krav och förväntningar eftersom de inte ingår i den normala normen som existerar i samhället.

Förvrängningar

Goffman (2009) menar att individer duperar och vilseleder som kan bero på skamkänslor, skuldskänslor eller rädsla och på så vis uppvisar en falsk fasad. När de blir påkomna förlorar de sitt anseende för alltid och tilliten är förlorad. I empirin framkommer att

familjehemsföräldrarna upplever sig vilseledda av socialtjänsten utifrån bristande information.

Team

Begreppet *team* enligt Goffman (2009) är individens personliga egenskaper och aspekter som kan vara till nytta i större sammanhang. Individerna kan visa upp en fasad för en organisation och för sin egen del. Team baseras på det intima samarbetet mellan flera deltagare. Varje medlem i teamet kan tvingas framträda i en annan roll för att teamkänslan ska bli tillfredsställd. Individerna får betrakta sig som en del i den sociala definitionen. Varje teammedlem måste kunna lita på att hans kamrater uppträder korrekt och de i sin tur kan lita på den enskilda individen. Team kan påverka och sammanfoga olika skikt och förhindra den sociala uppdelningen. Samarbetet är viktigt för att kunna upprätthålla en given definition. Team får inte blandas ihop med den informella gruppen eller "klicker" som menas med ett litet antal personer som slår sig samman för gemensamma värderingar eller intressen. Om en teammedlem gör ett misstag i publikens närvaro förväntas det att de andra medlemmarna inte agerar med att uppfostra eller bestraffa medlemmen förrän publiken har avlägsnat sig. En viktig aspekt som författaren påpekar är att om teamet ska kunna bevara och upprätthålla det intryck som skapats måste medlemmarna enbart vara i teamet och inte byta sida. Begreppet team går att applicera för att beskriva familjehemsföräldrars komplexitet. Framst vid samarbete med socialtjänst, biologiska föräldrar, placerade barn samt exempelvis skola och sjukvård.

Kommunikation i strid mot rollgestalten.

Goffman (2009) menar att när två team sammanförs brukar båda teamens medlemmar upprätthålla illusionen om att de är vad de utger sig för att vara. Varje deltagare brukar normalt sträva efter att lära sig sin plats och hålla sig till den. Respektive deltagare döljer vad den anser om sitt eget team och det andra teamet, och framställer sin uppfattning om sig själv och "de andra" på en acceptabel nivå. Det är i kritiska ögonblick som en ny uppsättning av motiv kan framträda och bildas som visar sig vara effektivare, och den sociala distansen mellan teamen kan minska eller öka. Begreppet begripliggöra hur familjehemsföräldrar döljer vad de anser och samtidigt samarbetar med socialtjänsten. De förhåller sig utifrån de regler och ramar som finns. Men i specifika situationer bildas utrymmen till ett nytt samarbete som förenar eller splittrar två olika team såsom familjehemsföräldrar och socialtjänst.

4. Metod

4.1 Metodval

För att uppfylla studiens syfte är metodvalet för denna undersökning kvalitativ. Kvalitativa undersökningar är koncentrerade mot närhet och detaljrikedom. De undersöker och försöker förstå respondentens synvinkel. Innan tolkningar ur en vetenskaplig aspekt ligger fokus på att utveckla en förståelse av respondenternas upplevelser och erfarenheter (Kvale & Brinkmann, 2014). Syftet med kvalitativa undersökningar är att de belyser mer generella mönster och problem med ett fåtal deltagare beroende på hur den utformas (Lindgren, 2014). De kvantitativa undersökningsmetoderna fokuserar mer på generalisering och kvantitativa frågor. Kvalitativa analysmetoder är grundade på språkbaserade metoder och insamlingen av kvalitativa data består ofta av texter och dokument (Bryman, 2018).

Undersökningen är baserad på semistrukturerade intervjuer eftersom denna metod ger större frihet för respondenten att utforma svaren på deras eget sätt. Det är den mest gynnsamma metoden eftersom syftet är att undersöka hur familjehemsföräldrar upplever sin roll, inflytande och uppdrag som familjehem gentemot socialtjänsten. Intervjuer innebär en flexibilitet för oss som studenter. De är ett skapande tillvägagångssätt som fångar upp respondentens upplevelser (Bryman, 2018). Vi har utgått från en intervjuguide (Se bilaga 1) som innehåller bestämda teman och till viss del förutbestämda frågor. För att fånga varje individs unika erfarenhet har vi varit öppna för nya infallsvinklar och följdfrågor (Bryman, 2018; Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Vi har funnit det relevant att låta respondenterna själva lägga vikt vid de ämnen och frågor de upplevde mest väsentliga i sina historier.

4.2 Urval och avgränsningar

Vid kontakt av familjehemsföräldrar övervägde vi att kontakta olika socialtjänster i södra Sverige. Vi insåg att det inte skulle vara etiskt korrekt eller genomförbart. Det fanns en risk att socialtjänsten skulle rekommendera familjehemsföräldrar som kunde vara till fördel för dem och att urvalet hade kunnat bli partiskt. Valet av respondenter skedde därav med ett målstyrt urval. Med målstyrt urval sker urvalet utifrån kriteriet att kunna besvara forskningsfrågorna med en fastställd strategi där respondenterna är förutbestämda genom

ett *prioriurval* (Bryman, 2018). I detta fall var det familjehemsföräldrar som var urvalet. En av oss mötte en familjehemsförälder på sin tidigare arbetsplats och den andre av oss hade en släkting som kände ett familjehem. *Snöbollsurval* användes sedan för att hitta respondenter. Snöbollsurval innebär att vi har känt någon som har rekommenderat en som i sin tur har rekommenderat vidare för att uppnå ett brett och nyanserat urval. Därav består materialet av åtta semistrukturerade intervjuer (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

Studien baserades på den förälder som hade mest omsorg för de placerade barnen, om båda familjehemsföräldrarna upplevde delad omsorgen tänkte vi välja parintervju. I sista urvalet blev det automatiskt familjehemsmamman som blev respondent eftersom hon hade mest omsorg för det familjehemsplacerade barnet. För att uppnå en bred spridning tog vi hänsyn till utbildningsnivån, ålder och hur länge de hade arbetat med familjehemsuppdrag. Respondenterna hade som lägst grundskoleexamen och upp till högskoleexamen. De var i åldrarna 35 - 60 år och de hade arbetat mellan sju och trettio år inom familjehemsomsorgen. På detta sätt inhämtades en bredd av hur familjehemsföräldrarna uppfattade sitt inflytande, roll och uppdrag för en kortare eller en längre tid med uppdraget.

4.3 Tillvägagångssätt

Respondenterna kontaktades via telefon, sms och Messenger, det var lättare än tänkt att få tag i respondenter. När vi kontaktade dem var de positiva och vi uppfattade det som att de kände sig betydelsefulla av att få hjälpa till och göra sin röst hörd. Informationsbrevet skickades via e-post till respondenterna. De informerades om studiens syfte och kontaktuppgifter. Därefter bokades intervjutider och respondenterna fick önska plats där intervjun skulle äga rum. Innan intervjuerna påbörjades genomfördes en testintervju för att kontrollera intervjuguidens relevans och genomförbarhet. I samband med intervjuerna gick vi muntligt igenom information (se bilaga 2) och samtyckesblanketten (se bilaga 3) tillsammans med respondenten där det framgick att intervjuerna skulle spelas in för att säkerhetsställa att informationen var korrekt, och för att underlätta transkriberingen. Därefter skrev respondenterna under samtyckesblanketten. Under två veckor genomfördes intervjuerna fysiskt och vi var båda närvarande. Intervjutiden pågick mellan sextio och nittio minuter per intervjutillfälle.

4.4 Bearbetning och analys

Efter insamlingen av det empiriska materialet delades transkriberingen upp på så vis att den av oss som var bisittare transkriberade intervjun. Transkriberingen gjordes ordagrant för att få med viktiga detaljer. För att skapa en tydlighet och struktur i materialet lades punkter och kommatecken till. Intervjuerna transkriberades direkt efter genomförd intervju för att effektivt komma i gång med analysen (Svensson & Ahrne, 2015). För att säkerhetsställa objektiviteten hanterades transkriberingen i ett gemensamt dokument och efter att transkriberingarna var sammanställda oidentifierades de. Det transkriberade materialet blev 15 - 20 sidor per intervju, totalt 139 sidor. Bryman (2018) framhäver att en analys kan genomföras på många sätt. När det empiriska materialet hade inhämtats läste vi materialet var för sig några gånger. Därefter påbörjades kodningen enskilt, sedan gick vi igenom kodningen tillsammans för att undersöka vilka teman som framkommit (Bryman, 2018). Fem teman utmärkte sig och därefter valde vi att koda i fem färger enskilt. De teman som framkom var *roll*, *inflytande*, *samhällssyn*, *socialsekreterare* och *familjehemssystemet*. Därefter samarbetade vi om vilka citat på respektive tema som var mest relevanta (Bryman, 2018). Efter kodning analyserades materialet och i analysen kopplades respondenternas utsagor till tidigare forskning samt tolkning utifrån teori.

4.5 Studiens tillförlitlighet

Det är av stor vikt att forskning uppvisar en god kvalitet och pålitlighet. Det finns olika tillvägagångssätt för att uppfylla detta vilket beror på om forskningen har en kvantitativ eller kvalitativ ansats. Reliabilitet och validitet är begrepp som används inom kvantitativ ansats. Reliabilitet berör vilken tillförlitlighet undersökningen har, hur datamaterialet samlats in, hur det bearbetats och hur data kommer till användning. Validitet berör huruvida studien mäter det den avser att mäta (Lindgren, 2014; Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2020). Forskare anser att begreppen reliabilitet och validitet är mer passande i den kvantitativa ansatsen och istället har alternativa begrepp och kriterier diskuterats till den kvalitativa ansatsen. Begreppet tillförlitlighet rekommenderas och inkluderar fyra delkriterier som har en motsvarighet till reliabilitet och validitet och används inom kvantitativ forskning.

De fyra delkriterierna är: *Trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet*, *en möjlighet att styrka och konfirmera* (Bryman, 2018). *Trovärdighet* uppnås genom att studien utförs enligt de

forskningsregler som finns samt att respondenterna får möjlighet att ta del av resultatet för att bekräfta att det stämmer överens med deras verklighet. Utifrån att vi undersökt individuella upplevelser kommer svaren baseras på respondenternas verklighet. Eftersom respondenterna uppfyller de krav vi haft i urvalet när de skulle besvara våra intervjufrågor, uppnår studien hög trovärdighet (Bryman, 2018; Johannessen, Tufte, Christoffersen, 2020). *Överförbarhet* avser huruvida studien är användbar i andra situationer och miljöer. Vårt resultat är svårt att generalisera eftersom endast åtta kvinnor intervjuats men intressant material har införskaffats för fördjupad kunskap inom området som går att använda i andra relevanta situationer (Bryman, 2018; Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2020; Kvale & Brinkmann, 2014). *Pålitlighet* uppvisas genom att vi redogör för alla detaljer i processens tillvägagångssätt. Läsaren ska kunna följa allt, vilka beslut som tagits och hur vi har gått tillväga samt vilka källor som tillämpats (Bryman, 2018; Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2020). Sista delkriteriet *en möjlighet att styrka och konfirmera* innebär hur objektiva och fria vi är från våra personliga värderingar i arbetet. För att bibehålla objektiviteten valdes den teoretiska inriktningen efter att empirin var bearbetad. Vi är medvetna om och har försökt att agera i god tro samtidigt som det inte går att vara fullständigt objektiv i samhällsvetenskaplig forskning (Bryman, 2018).

4.6 Etiska överväganden

I uppsatsarbetet har vi beaktat och utgått från Vetenskapsrådets (2002) fyra forskningsetiska principer i humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. De fyra kraven är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2002; Eldén, 2020; Bryman, 2018). Informationskravet omfattar att forskare ska ge de berörda intervjupersonerna information om studiens syfte, genomförande, att deltagandet är frivilligt och att de kan avbryta sin medverkan. Vi har tagit hänsyn till detta utifrån att intervjupersonerna i förväg har blivit tillfrågade och tagit del av en informationsblankett (se bilaga 2) innan intervjuerna bokades. Informationsblanketten innehöll information om studiens syfte, intervjupersonernas rättigheter kring sin medverkan, hur materialet kommer hanteras och att studien kommer publiceras digitalt. Även ansvarig handledares kontaktuppgifter framgick.

Enligt samtyckeskravet har intervjupersonerna rätt att bestämma över sin medverkan i studien. Detta beaktades, en samtyckesblankett lämnades ut innan intervjun påbörjades (se bilaga 3) och liknande information om deras rättigheter upprepades innan intervjun påbörjades. I enlighet med konfidentialitetskravet har intervjupersonernas personuppgifter hanterats på ett konfidentiellt sätt. Intervjupersonernas berättelser har avidentifierats direkt. Vi har bytt ut namn och justerat ålder, ort och kön för de personer som omnämns. Uppgifterna har ändrats för att anonymisera deltagarna så att de ska bli svåra att känna igen. Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet endast ska användas för forskningsändamål. Vi har upprätthållit nyttjandekravet genom att endast använda materialet till studiens ändamål samt radera allt material efter avslutad studie (ibid).

Vi är medvetna om att detta är ett känsligt ämne eftersom fokus ligger hos familjehemsföräldrars upplevelser av sin roll och sitt inflytande. Känsliga berättelser om utsatta situationer för dem och de placerade barnen har framkommit. Efter varje intervju har vi stannat kvar en stund för att kontrollera att respondenterna mår bra. Vi har även erbjudit dem att de kan kontakta oss om de upplever att de behöver prata om något som har kommit upp i efterhand efter intervjuerna. Studien motiveras utifrån att vi ser en avsaknad i nuvarande studier kring familjehemsföräldrarnas perspektiv, vilket Höjer redan skildrar i sin avhandling från 2001.

5. Analys och resultat

I analys och resultat behandlas syftet som avsåg att undersöka familjehemsföräldrars perspektiv utifrån deras roll, inflytande och uppdrag. Här presenteras analys och resultatdelen vilket är uppdelat i fem teman, varav det sista temat har fyra underrubriker. Genomgående i alla teman berörs begreppen roll, inflytande och uppdrag eftersom de samspelar med varandra.

Presentation av intervjupersonerna

Åtta respondenter har deltagit i intervjustudien, de har avidentifierats och fått namnen Beatrice, Carmen, Diana, Eva, Fidelie, Gry, Helena och Izadora. Sex av respondenterna är i femtioårsåldern, de andra är i trettio till fyrtioårsåldern. Alla respondenter har biologiska barn. En av respondenterna är ensamstående och de andra lever i parrelationer.

Utbildningsmässigt har alla avslutad grundskoleutbildning, sju har avslutad gymnasieutbildning. Två av respondenterna arbetar i familjeföretag. Övriga respondenter arbetar med människor i någon form. En av respondenterna har arbetat med en kommun i cirka sju år. Övriga respondenter har arbetat med flera kommuner mellan tjugo och trettio år. Två av familjehemmen är inte längre aktiva.

5.1 Rollen som familjehemsförälder

Detta avsnitt berör familjehemsföräldrars roll och dess komplexitet. Familjehemsföräldrar behöver anpassa rollen utifrån placerade barns behov och rollen påverkas av många parter som är inblandade i uppdraget. Samtliga respondenter uppger situationer eller sammanhang som belyser problematiken i familjehemsföräldrarnas roll. Eva belyser i citatet nedan rollen som familjehemsförälder är mer än att vara en förälder:

Jag tänkte att jag skulle bara bli en förälder så, att det var ett barn som behövde en förälder men det var ju inte riktigt så det var, nej (Skrattar till). Det var ju så mycket mer, det är ju ett paket [...] som du får. Du får ju ett biologiskt nätverk, du får ett gäng socialsekreterare, BUP och HAB och ja, vad man nu liksom så. Så att det är ju inte bara barnet utan det är ju så mycket mer och det var jag kanske inte riktigt medveten om från början. (Eva)

Eva skildrar att uppdraget medför mer i hennes föräldraroll till de placerade barnen jämfört med sina biologiska barn. Hon beskriver att familjehemsföräldrarna får ett helt paket i familjehemsuppdraget. Cooley, Thompson och Wojciak (2017) menar i sin amerikanska forskning att familjehemsföräldrars roll är viktig i samhället. Rollen som familjehemsförälder är avgörande för placerade barns välbefinnande och utveckling. Evas citat förklarar rollen som komplicerad eftersom flera aktörer och nätverk är inblandade i omsorgen för placerade barn samtidigt som rollen är avgörande för fysisk och psykisk utveckling. Fidelie instämmer med Evas resonemang ovan om rollen som komplex. I citatet nedan förtydligar Fidelie hur samhällets aktörer och individer lägger mer krav på familjehemsföräldrars roll:

Jag ser fortfarande att tid och kärlek är det absolut viktigaste jag ger dem men det kräver ju så mycket mer. För varje år så läggs det mer och mer krav på

oss familjehemsföräldrar. I början var det mest att vara en extra förälder och så men nu krävs det något helt annat. Vi ska vara så på, på allting och det är skola, sjukvård och så. Så att jag tycker nog att det jag förväntade mig att ge tid och kärlek men det krävs så mycket mycket mer för att vara ett bra familjehem. Det går inte bara att förvara barnen. Man måste se till precis varje barns behov och jobba på olika sätt. (Fidelie)

Fidelie bekräftar att det krävs mer än att bara vara förälder eftersom placerade barn har en annan uppväxt än biologiska barn. Eva och Fidelies citat ovan beskriver komplexiteten i rollen som familjehemsföräldrar. Svårigheterna som beskrivs i citaten överensstämmer med Cooley m fl (2017) som belyser rollen som familjehemsförälder föränderlig utifrån familjehemsplacerade barns behov. Goffmans (2009) begrepp *tron på rollen* kan appliceras på situationerna som intervjupersonerna uppger. Rollen blir komplex eftersom familjehemsföräldrar måste hjälpa placerade barn och i viss mån biologiska föräldrar. Samtidigt måste de själva visa upp de egenskaper som förväntas av uppgiften. En ytterligare faktor är när barnens behov förändras. Det innebär att familjehemsföräldrar behöver anpassa sin roll för att inge förtroende och visa trovärdighet. I följande citat nedan synliggör Beatrice medvetenhet och komplexiteten i familjehemsföräldrars roll i relationen mellan dem och de biologiska föräldrarna:

Det är någonstans att gå in med respekt och omtanke över, att det är en svår situation för föräldrarna med, att bli fråntagna sina barn. Sen ser det lite olika ut, det har det gjort för många, jag har haft några föräldrar där man har kanske olika insikt över sina svårigheter och sånt. (Beatrice)

Beatrice beskriver med hänsyn och respekt för de biologiska föräldrarna hur hon uppvisar en empatisk roll som familjehemsförälder. Eva förtydligar balansgången i rollen som familjehemsförälder:

Ibland blir vi också föräldrar till föräldrarna det är inte helt ovanligt därför att de själva inte har föräldrar som har funnits där så de har ingen föräldraroll att relatera till. (Eva)

Citatet synliggör dubbla roller eftersom hon har omsorg för placerade barn och samtidigt vara en form av mentor till biologiska föräldrar. Helena speglar i citatet nedan hur rollen upplevs komplex för familjehemsföräldrar och placerade barn:

Han är rätt så medveten om att han har två mammor. Han har en magmamma och det är den biologiska då. Sen har han hjärteföräldrar och det är jag och min man. Så säger han så här: -Så kom magmamma med mig till er och lämnade mig och sen så var jag där. (Helena)

Helena beskriver hur hon relaterar till rollen som familjehemsmamma. Hur hon bemöter barnet och den biologiska mamman som är närvarande i barnets uppväxt. Helena visar på ett tydligt sätt hur rollen som familjehemsförälder och de biologiska föräldrarna kan förhålla sig gentemot de placerade barnen utan att det blir en kollision. Respondenterna uppger att de är väl medvetna om begränsningar. Samtidigt använder de olika strategier för hur de kan bemöta barnet och de biologiska föräldrarna med respekt, omtanke och förståelse. Författarna Chateaufort, Turcotte och Drapeau (2018) uppmärksammar att familjehemsföräldrar upplever relationen till biologiska föräldrar som komplicerad men viktigt för familjehemsplacerade barn. I likhet med forskning undviker respondenterna en kollision och samtidigt finns det begränsningar. Vid flera intervjuer framkommer upplevelser om rollen som förälder till biologiska föräldrar.

Vidare har respondenterna uppgett förståelse för oförmågan hos de biologiska föräldrarna när omvårdnaden av barnet brister. Goffman (2009) använder begreppet *fasaden* som påverkar rollen och som innebär att den personliga fasaden kan delas upp i uppträdande och manér utifrån situationen. Det finns en förväntan mellan social status och interaktion mellan individ och status. Sammanhanget mellan inramningen, uppträdandet och manér representeras av familjehemsföräldrarna. De inspireras och riktar sitt intresse mot det som är undantaget och kontrasten till familjehemsföräldrarna blir de biologiska föräldrarna. Utifrån citaten går det att tolka vikten av respekt, omtanke och förståelse som Goffman förklarar med fasadens inramning, uppträdande och manér.

Avslutningsvis porträtterar Beatrice förväntningar av rollen som familjehemsförälder att tillgodose placerade barn ett bra liv:

Inte ett jobb i sig utan för mig handlar det om att ge något eller några barn, de jag har... asså att växa upp i en vanlig, ett svenssonliv, där vuxna gå upp och man går till arbetet, det är så man lever. Man är på skolan, dagis och man äter mat på kvällarna och har någon aktivitet, det är helger och det här vanliga liksom... (Beatrice)

Beatrice beskriver hur hon vill att de placerade barnen ska få en bra uppväxt och ett "vanligt" liv som innefattar struktur och rutiner. Beatrice beskrivning kopplas till Goffmans (2009) begrepp *idealisering*, individen omformas och formas för att bryta dåliga mönster. Med hjälp av att lära barn sunda värderingar för att passa in i samhällets idealiseringar använder Beatrice rutiner och vägledning. Goffmans (2009) begrepp *tron på rollen* åskådliggör familjehemsföräldrarnas roll att lyckas med den fostrande rollen. De måste själva tro på sin roll som fostrande för att lyckas med sitt uppdrag och hjälpa barn att få bättre förutsättningar. Beatrice resonemang stämmer överens med Browns och Campbells (2007) amerikanska studie som bland annat berör att familjehemsföräldrar vill ge placerade barn bra förutsättningar. Barn ska få ett gott och självständigt liv. I empirin har även andra respondenter uppgett att det är anledningen till att de vill vara familjehem.

I analysen går det att tolka rollen med Goffmans (2009) begrepp *tron på rollen*, *fasaden* och *idealisering* som visar komplexiteten för familjehemsföräldrar. Resultatet visar att flera roller ingår i uppdraget. Det finns krav från samhället, socialtjänsten och biologiska föräldrar. Familjehemsföräldrar är en extra förälder, stödjande för biologiska föräldrar samtidigt samverkar med flera aktörer och nätverk. Tidigare forskning stödjer komplexitet som framgår i vårt resultat där Wissö, Johansson och Höjer (2019) belyser de tredelade föräldraskapet som en svårighet. Cooley, Thompson och Wojcik (2017) framställer rollen och uppdraget som svårt.

5.2 Familjehemsföräldrars inflytande

Detta avsnitt berör familjehemsföräldrarnas inflytande som synliggörs främst vid information och samarbete med socialtjänst. Ett tydligt budskap som framkom i alla intervjuerna var avsaknaden av information gällande placerade barn. De saknar exempelvis information om familjerelation, diagnoser och trauma med mera. Respondenterna menar att informationen endast är toppen av ett isberg. De gör en

liknelse med att de får lägga ett pussel. Alltså själva bilda sig en uppfattning om barnet, de biologiska föräldrarna och hur uppdraget ska utformas.

Informationen påverkar och underlättar vid familjehemsföräldrars roll och hur de kan använda sitt inflytande. De menar att all information är bra för att uppmuntra till ett samarbete med socialtjänsten och biologiska föräldrar. Respondenterna menar att de vill känna sig trygga och nöjda med sina insatser både gentemot socialtjänsten, biologiska föräldrar och placerade barn. När informationen brister påverkas rollen och inflytandet, de upplever sig underlägsna och förminskade:

Men har man då haft barnen i tre, fyra, fem, sex, sju år så kommer det fram att soc har vetat. Så det hade jag ju önskat att man kunde få reda på fakta. För att inget är bra att dölja för allt kommer alltid fram. (Carmen)

Carmen och övriga respondenter påtalar den bristande information om barns utsatta situation, barns problematik eller beteende och på vilka grunder de har omhändertagits. Respondenterna menar om de hade fått information från start kunde onödiga situationer undvikas. När information saknas ökar komplexiteten vilket påverkar familjehemsföräldrars inflytande som Helena synliggörs i citat nedan:

Som var en tuff placering, kom från en väldigt tuff familj. Mycket med droger och kriminalitet, som vi faktiskt inte fick sådär jätte information från socialen från början. (Helena)

Cooley, Thompson & Wojciak (2017) lyfter i sin amerikanska studie hur familjehemsföräldrar upplever att socialtjänsten inte ger tillräcklig information om barnet inför placeringen. Detta sammanfaller med Helena resonemang i citatet ovan om bristen på information som påverkar deras inflytande, vilket även övriga respondenter belyst. Informationen bidrar till självförtroende och ökat inflytande som medför att barn får adekvat hjälp. Respondenterna upplever ett litet inflytande eftersom socialtjänsten har det yttersta ansvaret och är beslutsfattare, vilket synliggörs i citatet nedan:

Vi då som familjehemsföräldrar som kanske känner barnet bäst då efter fyra år liksom. [...] när det var åtta grader kallt och mamma lämna tillbaka henne

så då hade gummistövlar och en sommarjacka på sig. Dem kanske liksom måste lära sig att du måste klä på ditt barn och ge barnet mat på morgonen alltså frukost, att man går till skolan, alltså många saker. [...] Du ska älska barnet, du ska göra allt du kan för att det här barnet ska ha det bra och sen när du då ser att ja de här planerna har som socialtjänsten har inte riktigt förenliga med barnet kan hantera situationen och så. (Izadora)

Izadora förklarar i citatet ovan hur umgänget för placerade barn visar en brist på avsakat inflytande. Hon ska älska och skydda barnet samtidigt som hon ser att barnet farit illa efter ett umgänge, som socialtjänsten uppmuntrat till. Denna problematik påvisas även av övriga respondenter. Avsaknad av inflytande stämmer väl överens med Khoo & Skoog (2014) som beskriver i sin studie hur det övergripande ansvaret inom det svenska systemet ligger hos socialtjänsten. Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för umgänge mellan barn och biologiska föräldrar. Respondenterna berättar att barn ofta regredierar och mår psykiskt dåligt efter ett umgänge. Det yttrar sig exempelvis med att barnet kissar på sig, får mardrömmar och får stannat hemma från skolan. Det tar flera dagar innan de har återanpassat sig till vardagen. Respondenterna menar att detta kunde undvikas om de hade haft större inflytande.

Respondenterna återger att de inte kan göra något mer än påtala problemet för sin socialsekreterare. Châteauneuf, Turcotte och Drapeau (2018) påvisar i studien att familjehemsföräldrar upplever maktlöshet när de konfronteras med barns besvikelse när biologiska föräldrar uteblir från avsatta besök. Respondenterna upplever samma maktlöshet. Hade de fått all information av socialtjänsten kunde bemötandet av barns oro och frustration underlättat. Lindahl (2019) förklarar att socialtjänsten arbetar för att barn ska återförenas med sina föräldrar oberoende om de har haft en längre eller kortare placering. Enligt socialtjänstlagen 6 kap. 8 § har socialtjänsten skyldighet att göra en prövning om vårdnadsöverflytt till familjehemsförälder. Respondenterna upplever en svår situation innan vårdnadsflytt. Detta förklarar Wissö, Johansson och Höjer (2019) som ett tredelat föräldraskap, vilket familjehemsföräldrar upplever utmanande. Här sammanfaller paralleller med hur familjehemsföräldrar ska uppmuntra ett umgänge och ändå skydda barnet.

I citatet nedan förklarar Eva att visst inflytande förekommer. Inflytande upplevs efter flertal misslyckade försök till umgänge som givit förödande konsekvenser till bekostnad för barnet:

Med våran stora så var det så när att när vi åkte på ett antal umgängen där föräldern inte dök upp men då mådde barnen så dåligt utav det. Det blev ju en stor besvikelse varje gång så då sa jag till socialtjänsten att det här gör jag inte igen. Utan ni får plocka in föräldern först. Först när föräldern är på plats och de har blåst och kollat att de är okej då ringer ni mig och då åker jag och då talar jag om det för barnen. (Eva)

Eva beskriver svårigheten vid umgänge som övriga respondenter stödjer. Familjehemsföräldrar behöver i många fall förbereda placerade barn inför umgänge med biologiska föräldrar. Det blir en svår situation när familjehemsföräldrar behöver stötta barnen inför umgänge men samtidigt ger tröst när biologiska föräldrar uteblir. En tolkning är att familjehemsföräldrar kan påtala problem till socialsekreterare men saknar inflytande och således ingen makt för att kunna påverka situationen. Goffmans (2009) begrepp *tron på rollen* sammanfaller i situationen ovan eftersom familjehemsföräldrarna måste tro på sitt agerande. De vill uppvisa ett bra föredöme genom trovärdighet och inneha egenskaper som förväntas. Rollen som familjehemsförälder ska vara övertygande annars finns en risk att de uppfattas som oärliga för egna syften. Familjehemsföräldrars roll blir komplicerad eftersom de ska förhålla sig till placerade barn, socialsekreterare och biologiska föräldrar eftersom inflytande saknas.

Flera respondenter uppger att de upplever ett visst inflytande om mötesplats när det är umgänge för placerade barn:

De ville att umgänget skulle vara här hemma och det sa jag nej till. För detta är hans space, det är hans trygghetszon. (Helena)

Helena bekräftar hur familjehemsföräldrarna upplever deras inflytande. De kan styra var umgänget äga rum men längre än så räcker inte inflytandet. Många respondenter förklarar

att de upplever att socialtjänsten inte tar vara på deras kunskap och erfarenheter. I följande citat uttrycker Diana sina tankar kring sitt ansvar och hur lite de kan påverka:

[...] socialtjänsten har ju faktiskt så liten inblick i det faktiska, det är ju vi som har insyn tjugofyra timmar om dygnet så man borde fått ha lite mer... vad ska man säga inte ansvar för man har ju extremt mycket ansvar som det är, men rättigheter. Lite mer rättigheter och tycka och tänka kanske. (Diana)

I nämnda citat framkommer det att familjehemsföräldrarna upplever att de har ytterst lite inflytande. De kan vara rådgivande och fungera som bollplank men de kan inte bestämma eller påverka. Goffmans (2009) begrepp *team* passar i studien. Familjehemsföräldrar och socialsekreterare är enskilda team, samtidigt som de är ett team som arbetar för placerade barns bästa. De får ett uppdrag av socialtjänsten, ingår ett samarbete och upprätthåller en fasad för sin egen del, för organisationen och inför biologiska föräldrar. Varje medlem i teamet kan tvingas framträda i en annan roll än vad de annars har för att tillgodose teamkänslan. Varje teammedlem måste lita på de andra och att de uppträder korrekt. Samarbetet är viktigt för att upprätthålla den angivna definitionen inför sin publik. Detta begrepp går att applicera till familjehemsföräldrar som blir en länk mellan socialtjänsten, biologiska föräldrar och placerade barn. Socialtjänsten och biologiska föräldrar får lita på att familjehemsföräldrar ger en god omsorg. Om familjehemsföräldrar upplever bristande samarbetet med socialtjänsten och tar biologiska föräldrarnas parti, är risken stor att familjehemsföräldrar förlorar sin roll och position. Analysens resultat visar att familjehemsföräldrar fungerar som ett komplement till socialtjänsten. De har inget inflytande mer än var umgänget ska äga rum.

5.3 Innanförskap och utanförskap i uppdraget

Detta avsnitt avser att belysa hur familjehemsföräldrar upplever inkludering och delaktighet i samhället. Detta kan förklaras med att familjehemsföräldrar befinner sig i innanförskap eller utanförskap. I empirin framkommer att familjehemsföräldrarna upplever utanförskap och innanförskap i samhället beroende på vilka situationer och sammanhang de befinner sig i. Utanförskap synliggörs inom sjukvård, skola, vänner, etnicitet och familjehemsföräldrar upplever sig ifrågasatta. Innanförskap utmärks i

föreningslivet och inom närmsta familjen. I citatet nedan synliggörs hur familjehemsföräldrar blir ifrågasatta i sin roll av samhället:

När vi kommer till skolan och vi kommer till sjukvården då är det liksom ahhh... Du är bara familjehemsförälder. Ska jag ringa till riktiga mamman. Det är ofta vi får höra det. Nä, det hjälper inte att du ringer riktiga mamma för hon sitter i fängelse och att det här barnet har bott hos mig i flera år och jag lovar att jag kan det här. (Fidelie)

Fidelie förtydligar upplevelsen av hur rollen som familjehemsförälder inte har någon status, utan istället blir förminskad och ifrågasatt av skola och sjukvård. Även andra respondenter uppger samma situation och utvecklar det ytterligare med att det sker redan på förskolenivå. Personalen har ett behov av att berätta mer om placerade barns svårigheter än om det varit deras biologiska barn.

Flera respondenter berättar om utanförskap inom skolan angående studier och läxor. Familjehemsföräldrarna menar att när barnet är familjehemsplacerad särbehandlas de av lärarna:

Men så menade jag att jag har barnet boende hemma hos mig och det är jag som gör läxorna och såna saker. Jag måste ju hjälpa barnet. Får inte jag ett utvecklingssamtal? - Amen, då får du väl ha det då. (Fidelie)

Fidelie måste visa intresse och välvilja för de placerade barnen, speciellt när barnen inte är vårdnadsöverflyttade. Skolan utgår från att det är vårdnadshavarna som ska informeras. Utanförskapet syns och påverkar barn i vardagliga situationer. I citatet nedan framhävs hur läraren förminskar de familjehemsplacerade barnet:

Även en lärare som inte tyckte att Izidor behövde göra läxor för att han var fosterhemsplacerad. Man bara eh - Jo, han ska göra sina läxor precis som alla andra. (Izadora)

Liknande resonemang som Izadora påtalar har framförts av flera respondenter. De uppger att familjehemsplacerade barn inte behöver göra läxor enligt lärare.

Familjehemsföräldrarna upplever att skolan har förminskad syn på familjehemsbarn. En tolkning kan göras att placerade barn anses mindre värda eftersom de kommer från en problematisk uppväxt och därmed får en stämpel. Lärarna anser att familjehemsplacerade barn inte behöver samma krav som andra barn eftersom de har större behov och behöver ta hand om sina egna problem exempelvis trauma med mera. Respondenterna menar att skolans syn på familjehemsplacerade barn medför ökad stress och oro för familjehemsföräldrarna eftersom de saknar auktoritet. Påståendena ovan överensstämmer med Bergsund, Wentzel-Larsen och Jacobsen (2020) som poängterar att familjehemsföräldrar riskerar uppnå en ökad stress när placerade barn befinner sig i skolåldern. Extra hjälp och stöttning är enligt författarna viktigt för att inte stress ska ha en påverkan på barn och deras vård.

Upplevelserna av skolans syn på familjehemsföräldrar är varierande, majoriteten av respondenterna har sämre erfarenhet. Enstaka respondenter uppger de har ett bra samarbete med skolan. De har inte upplevt denna form av stämpel som de andra familjehemsföräldrarna har berättat om:

Skola och sjukvård alla är ju så himla på, på ett helt annat sätt. Jag kan verkligen se skillnad på vår biologiska son, hur vi har blivit ifrågasatta på ett annat sätt. När man har asså uppsökt läkare till exempel och man kommer då, det har inte underlättat heller att våra barn är, deras föräldrar är från Afrika ju så det är väldigt uppenbart att det inte är våra biologiska barn. [...] skolan har skött det jättebra och där får jag väl lyfta det positiva att dem har faktiskt fått bättre hjälp än om dem inte hade varit familjehemsplacerade för de har varit på tårna. (Diana)

Diana upplever en positiv upplevelse som familjehemsförälder eftersom hon kan påverka skolan via uppdraget till skillnad från sina biologiska barn. Några respondenter upplever utanförskap gällande etnicitet eftersom familjehemsbarn inte alltid ser ut som familjehemsföräldrarna. Respondenterna upplever sig mer ifrågasatta än de har blivit med sina biologiska barn. Många av respondenterna kritiserar sjukvården, de upplever sig obetydliga och ifrågasatta i olika sammanhang:

Men då skulle han sys i huvudet och sys i huvudet måste vårdnadshavare godkänna och då ringde de till båda vårdnadshavarna och de svarade ju inte när det ringer från ett sånt hemligt nummer och då ringde de till socialen men där var stängt för dagen. Och då satt vi där och sa vad ska vi göra, ungen blöder. Ja, det hann ju torka liksom, sen fick de blöta upp det och sys ändå efter... Jag var komplett tokig. (Fidelie)

Fidelie skildrar hur familjehemsföräldrar befinner sig i en utsatt situation inom sjukvården. En tolkning är att Fidelie befinner sig i utanförskap och upplever maktlöshet eftersom situationen inte kan påverkas. Fidelie har inte vårdnaden om barnet och på så sätt befinner hon sig i ett gränsland mellan att vårda och samtidigt inte kunna lämna sitt medgivande. Det framkommer att familjehemsföräldrar har en mer utsatta situation jämfört med biologiska barn. Maktlösheten expanderar vid frånvarande föräldrar vilket Chateauneuf, Turcotte och Drapeau (2018) tar upp som ett dilemma i sin artikel. Familjehemsföräldrar upplever en maktlöshet i samtal med placerade barn om varför föräldern är frånvarande.

Goffmans (2009) begrepp *fasaden* är tydlig när det föreligger en interaktion mellan lärare och familjehemsföräldrar kontra sjukvårdspersonal utifrån rang och status. Fasaden blir en gemensam representation som leder till abstrakta stereotypiserade förväntningar. Fasadens stereotypiserade förväntningar är lärare och sjukvårdspersonal eftersom de anses ha högre status som leder till stigma för familjehemsföräldrar. *Stigma* enligt Goffman (2020) innebär individens avsaknad av socialt erkännande. Vilket i dessa fall är att familjehemsföräldrarna inte har vårdnaden över barnet och kan på så sätt inte motsvara de normer som värdesätt i samhället.

En tydlig situation på utanförskap som påverkar uppdraget som familjehemsförälder förekommer när exempelvis familjehemsföräldrar inte kan hämta ut medicin för placerade barn. Dilemmat uppstår när biologiska föräldrar har kvar vårdnaden och redan har hämtat ut medicinen. Wissö, Johansson och Höjer (2019) beskriver i sin artikel hur familjehemsföräldrar upplever svårigheter att samarbeta med biologiska föräldrar framför allt när de behöver inhämta samtycke. Resonemang går i linjer med vad våra respondenter påtalat angående svårigheterna att samarbeta med biologiska föräldrar.

Synen på familjehemsföräldrar i samhället kan komma från olika och oväntade håll. Gry beskriver i citatet nedan att hon inte kunde teckna en barnförsäkring vilket hon har kunnat göra för sina biologiska barn. Gry likställer placerade barn som ett av sina barn när det bor hos henne:

När jag ville ha en sjukförsäkring, barnförsäkring på henne som jag hade haft på mina egna barn. Så gick inte det för att jag hade inte hela hennes bakgrundshistoria så försäkringsbolaget vill inte teckna någon barnförsäkring. (Gry)

I citatet ovan framkommer det tydlig hur synen från samhället påverkar familjehemsföräldrarna auktoritet och till följd för placerade barn som inte kan försäkras. Med denna samhällssyn blir familjehemsföräldrar automatiskt satta i utanförskap eftersom de inte kan agera på liknande sätt som med sina biologiska barn. En annan aspekt alla respondenter gemensamt har påtalat är upplevelsen av att vara extra kontrollerad i samhället:

Att... sen omvärldens liksom ögon på oss. Att dem har så höga krav på oss, vi är som alla andra människor asså har våra fel och brister. (Helena)

Helena belyser i citatet ovan det som samtliga respondenter uppgett, känslan av att vara kontrollerad i samhället och sin omgivning. Flertalet respondenter upplever att media framhäver familjehem när någonting dåligt har hänt, vilket kan vara en bidragande faktor till "extra ögon" riktade mot familjehemsföräldrar. Inom tidigare forskning finns en bristfällighet angående familjehemsföräldrars utsatthet i samhället därav är detta viktigt att belysa. Blythe, Jackson, Halcomb och Wilkes (2012) har i sin studie fångat liknande situationer av utsatthet. Studien är genomförd i Australien som har ett annat familjehemssystem vilket blir ett intressant fenomen eftersom våra respondenter upplever samma stigmatisering. Gemensamt för studien och empirin är att utsatthet och stigmatisering förekommer inom sjukvård, skola, media och inom vänskapskretsen. Ett samband mellan familjehemsföräldrars roll och Goffmans (2009) begrepp *att upprätthålla den expressiva kontrollen* blir märkbar i samhället eftersom familjehemsföräldrar inte har legala rättigheter. Sjukvård och skola följer en norm i samhället där det normaliserade är att vårdnadshavare har ansvar för barn medan

familjehemsföräldrar går utanför normen och bryter normaliseringen. Eftersom placerade barns rätt till stöd och hjälp ifrågasätts leder detta till svårigheter för familjehemsföräldrar.

Analysens resultat visar hur bristande inflytande synliggörs i utanförskap. Familjehemsföräldrar har inte de rättigheter och förmåner som en vårdnadshavare har juridiskt vilket leder till utanförskap i samhället. Således går det att tolka bristande inflytande till följd av tillkortakommande rättigheter vilket påverkar rollen och uppdraget som familjehemsförälder.

5.4 Socialsekreterares betydelse för familjehemmet

Detta avsnitt belyser hur familjehemsuppdraget påverkas av socialsekreterare. I empirin utmärks att socialsekreterare har en betydande roll för familjehemsföräldrar och för placerade barn. I empirin framkommer socialsekreterares betydelse med begreppen samarbete, kommunikation och ansvar.

Respondenterna upplever att socialsekreterares betydelse är avgörande för samarbetet i uppdraget. De förklarar ingående när ett samarbete fungerar eller inte. Vikten av att känna delaktighet i uppdraget och på så sätt uppleva trygghet i rollen. De vill bemötas med förståelse, respekt och ömsesidigt förtroende som familjehemsförälder, utifrån deras egen situation med sina biologiska barn och för placerade barn. Respondenterna har uttryckt olika sätt hur de upplever sig överkörda i vissa sammanhang. Eva ger en förklaring på familjehemsföräldrarnas önskan hur ett gott samarbete kan gå till i citatet nedan:

En god socialsekreterare är den bästa samarbetspartnern, alltså så. Där man kan prata och diskutera, nu tänker jag så här hur tänker du. Men också att jag ibland kan luta mig mot dem när det gäller föräldrar och deras beslut. (Eva)

I citatet ovan framgår vikten av ett bra samarbete som påverkar uppdraget där de upplever sig förstådda och lyssnade på i sin situation av socialsekreterarna. Bergsund, Wentzel-Larsen och Jacobsen (2020) belyser i studien att familjehemsföräldrar upplever kommunikationen med socialsekreterare som en utmaning i uppdraget. Uppbackning av socialsekreterare är viktig för att hantera svårigheter som kan uppstå i vardagen.

Socialsekreterare borde vara bättre på att lyssna på familjehemsföräldrar eftersom de har den faktiska omvårdnaden för placerade barn. Detta resonemang stämmer överens med tidigare forskning där Cooley, Thompson och Wojciaks (2017) studie framför att familjehemsföräldrar ägnar omfattande tid med placerade barn och har därav kunskap om barnen som inte socialtjänsten har. Respondenterna upplever att socialsekreterarens fokus ligger på vad barn säger och undviker att barn inte kränks. De menar att alla ska få sin röst hörd även familjehemsföräldrar. Flera respondenter uppger att det finns konflikter mellan socialsekreterare och avdelningar. Detta påverkar bemötande, hantering och samarbete med familjehemsföräldrar som i sin tur leder till att uppdraget blir svårarbetat.

Respondenterna har olika upplevelser om att ha en eller två socialsekreterare. Fidelie förklarar när hon började som familjehem hade hon en socialsekreterare. Det framkommer att idag arbetar en barnsekreterare och en familjehemssekreterare med familjehemsuppdraget vilket framkommer i citatet nedan:

Förr i tiden hade man en Soc-sekreterare som man sa då som hade både hand om oss som familjehem och barnet. Men nu är det ju uppdelat och barnet har sin egen barnsekreterare och vi har vår familjehemssekreterare och det är mycket knixigare och det är mycket sämre för barnet också. För då är det ändå två vuxna som ska ha full koll och mycket av infon måste jag lägga till båda. Både barnsekreteraren och min familjehemssekreterare måste veta det. Fördelen skulle väl vara att barnet kunde prata lite mer öppna med sin barnsekreterare. Men det funkar inte där, det är inget barn som har tyckt att det är bra. (Fidelie)

Utifrån Fidelies citat går det att tolka försämring i uppdraget eftersom två sekreterare måste inhämta information för att fatta beslut. Fidelie menar att det tar tid för henne som hon istället vill lägga på barnet. Hälften av respondenterna uppger att barnen anser det är jobbigt eftersom de ibland får prata med båda sekreterarna istället för med en som det var tidigare. Några respondenter menar att en god relation är tillräcklig för att ha en socialsekreterare. Medan andra respondenter anser barnsekreterare är bra eftersom fokuset ligger enbart på placerade barn och familjehemsföräldrar kan resonera enbart med familjehemssekreterare. Här påvisas en skillnad mellan respondenterna om hur de upplever två socialsekreterare kontra en.

Något som alla respondenter uppgett är hur viktigt förtroendet är mellan familjehemsföräldrar och socialsekreterare. Alla respondenter har berättat att de upplever att socialsekreterare undanhåller viktig information för familjehemsföräldrar, vilket påverkar uppdraget:

De kanske undanhåller att det finns en förälder som sitter i fängelse. Det behöver jag inte veta nu tycker dem. Jo, det behöver jag visst det veta för att ungen vet om det. Hur ska jag bemöta det om ungen kommer och säger att pappa sitter i fängelse och jag säger nämen det tror jag inte. Det förnekar jag ju vad de säger liksom. Då vill jag veta det så att jag kan bemöta -Ja du jag har hört detta, vad tycker du om det? liksom. Så det blir lite missriktat.
(Fidelie)

Fidelie beskriver vikten av att få all information som påverkar uppdraget, rollen och inflytandet för att hjälpa placerade barn på ett adekvat sätt. Övergripande information om helheten bidrar till en smidigare placering vilket Brown och Campbell (2007) belyser i sin studie att relevant information gynnar samarbete mellan dem. Alla respondenter uppger erfarenheter av att handläggarna undanhåller information. Samtidigt har de förståelse att socialtjänsten vid en placering inte alltid har tillgång och informationen kan komma efter hand. Carmen fortsätter i citatet nedan att beskriva vikten av hur en kompetent socialsekreterare är i bemötandet och i sin roll gentemot familjehemsföräldrarna:

Ja, jag tycker att man ska lära sig att vara ärlig. Rak och tydlig. Våga berätta. Våga ifrågasätta. Fråga oss familjehem, ställ frågor. Ja att ni måste vara starka, måste vara tydlig, måste våga stå på sig. Måste ta obekväma situationer, kunna ta obekvämt för det kommer. Våga stå på sig mot familjerna, alltså barnets familjer. Inte vara konfliktradd. (Carmen)

Carmen förklarar upplevelsen av hur en kompetent socialsekreterare tar tillvara på familjehemsföräldrarnas kunskaper och erfarenheter. Vilket skapar ett ömsesidigt förtroende mellan familjehemsföräldrar och socialsekreterare. Gemensamt för respondenterna framkommer vikten av att känna tillit är en öppen dialog.

Socialsekreterare bör vara tydliga, trovärdiga, raka samt visa förtroende och förståelse för familjehemsföräldrar. Något som respondenterna påtalar är snabba återkopplingar av exempelvis beslut eller information av vikt. Familjehemsföräldrar anser önskvärt att få denna typ av information snarast eftersom de kan underlätta för alla parter. Det är tillräckligt med ett e-postmeddelande eftersom de är medvetna om socialsekreterares höga arbetsbelastning.

Goffmans (2009) begrepp *team* går att applicera utifrån familjehemsföräldrars perspektiv i situationen när det gäller samarbete och förtroende. Familjehemsföräldrar är ett team, socialtjänsten ett team och tillsammans bildar de ett team för att kunna samarbeta och inge förtroende gentemot varandra. Familjehemsföräldrar måste lita på att socialsekreterare uppträder regelrätt och motsvarande för socialsekreterare. Det blir en ömsesidig relation och utifrån socialsekreterares maktposition bemöter familjehemsföräldrar på likvärdigt sätt.

I empirin framkommer familjehemsföräldrars önskan om att socialsekreterare bör visa en förståelse för uppdraget som kan vara påfrestande rent känslomässigt exempelvis när socialsekreterare kommer på hembesök. Goffmans (2009) begrepp *tron på rollen* synliggörs av familjehemsföräldrar som vill att socialsekreterare ska tro de innehar egenskaper och kunskaper som efterfrågas. De vill inge ett förtroende och att de tar sitt uppdrag på allvar. Rollen blir svår att uppfylla när de upplever bristfällig information från socialsekreterare. Familjehemsföräldrar tappar förtroendet eftersom de anser att socialsekreterare inte är trovärdig och uppfyller det som familjehemsföräldrar förväntar av dem. Analysens resultat påvisar att socialsekreterare har stor betydelse för familjehemsföräldrars uppdrag. Kommunikation, samarbete och ansvar är tre återkommande faktorer av betydelse för en lyckad placering.

5.5 Familjehemssystemets påverkan på uppdraget

Avsnittet avser att belysa hur familjehemssystemet påverkar uppdraget som familjehemsförälder. Empirin uppmärksammar respondenternas upplevelser om skillnader och brister mellan kommunernas socialtjänster och hur de arbetar. Familjehemssystemet, matchning, utbildning, ekonomiska ersättning, barnets bästa, stöd och insatser påverkar uppdraget som familjehemsförälder. Respondenterna har uppgett

att de upplever stora skillnader från vilken kommun de har som uppdragsgivare. I citatet nedan skildrar Beatrice det som respondenterna har uppgett:

Vi har ju haft olika kommuner och har olika erfarenheter av hur man jobbar med eller hur man stöttar och hur man jobbar kring barn, så den är ju varierande väldigt mycket. (Beatrice)

Beatrice och övriga respondenter uppger en skillnad från vilken kommuntillhörighet placerade barn har. De uppger att familjesystemet påverkas av handläggning, socialsekreterare, enhetschef och ekonomi. Det går att tolka utifrån respondenternas berättelser en brist av tydlig manual, riktlinjer, policy eller arbetsbeskrivning. De uppfattar att handläggning sker efter eget tyckande. Vilket visar en brist i systemet som stämmer överens med tidigare forskning där Cooley, Thompson och Wojciak (2017) belyser familjehemssystemet som motarbetat och invecklat.

Diana förklarar i citatet nedan att både familjehemsföräldrar och socialsekreterare saknar manual:

Vi, asså vår socialsekreterare sa också det att man borde haft någon manual gentemot er, hur man ska hantera det. Det har inte funnits. (Diana)

En möjlig förklaring till Dianas citat kan vara att det svenska systemet uppfattas svårbegripligt eftersom det saknas riktlinjer och manualer med mera. Denna avsaknad påverkar uppdraget och således roll och inflytande.

Vidare resonerar Eva om avsaknaden av en stabil kontinuitet angående socialsekreterare:

Ser till att socialsekreterarna har en rimlig arbetsbörda så att de har ork att vara närvarande. Det är ju väldigt många socialsekreterare som går in i väggen och byter jobb. Man byter jobb och tjänster liksom hela tiden. (Eva)

Eva menar att familjehemssystemet är svårarbetat vilket kan påverka socialsekreterares byte av arbetsuppgifter. Övriga respondenter belyser denna avsaknad av kontinuitet. Sammanfattningsvis utifrån empirin görs tolkningen att familjehemssystemet brister. Det

framkommer en avsaknad av manualer och arbetsbeskrivningar som leder till byten av socialsekreterare i alla kommuner som respondenterna varit verksamma i. Eftersom det finns lite forskning kring familjehemsföräldrars perspektiv anses det vara en viktig fråga att lyfta. Även samtliga citat ovan antyder systemet som instabilt med stora brister. Denna problematik påtalas av respondenterna oavsett vilken kommun de arbetar med. Izadora beskriver i följande citat nedan hur familjehemssystemet är otydligt vilket påverkar socialsekreterare och således placerade barn samt familjehemsföräldrars uppdrag:

Du ska inte: - Oj, tyvärr lille Olle du fick fel socialsekreterare så nu går det åt pipsvängen alltså. (Izadora)

Izadoras citat ovan belyser svårigheten för socialsekreterare eftersom familjehemssystemet brister och motarbetar sig självt. Izadoras beskrivning kan tolkas med Cooley, Thompson och Wojciak (2017) forskning uppmärksammar systemet som invecklat och begränsat. Övriga respondenter uppger att de har samma uppfattning kring familjehemssystemets svårighet att socialsekreterare bytas ut och brist av kontinuitet som påverkar familjehemsföräldrars svårigheter i uppdraget.

5.5.1 Familjehemsföräldrarnas upplevelser av matchning och utbildning

Avsnittet behandlar familjehemsföräldrars påverkan av matchning och hur utbildning påverkar uppdraget. Begreppet matchning och utbildning framkommer i empirin. Alla respondenter uppger att det finns någon form av matchning som är en viktig del i familjehemssystemet. Matchning bidrar till att familjehemsplaceringar lyckas, främst för barnet samt familjehemsföräldrar och socialtjänst. Socialtjänsten undviker att barnet får flytta mellan olika familjehem i mindre utsträckning om en bra matchning genomförs. I citatet nedan går det att utläsa hur Gry finner matchning och utbildning viktigt för en bra placering:

Jag tror att matchningen är faktiskt det är grunden för att placeringen ska lyckas och sen att man då får hjälp och utbildning på vägen. Särskilt om du är ny att du får utbildning kontinuerligt utifrån de behov du har eller ni har i familjen. (Gry)

Gry förklarar i citatet ovan upplevelsen av att matchning och utbildning hjälper familjehemsföräldrar. Övriga respondenter tar även upp bristen av utbildning, vilket i sin tur påverkar rollen och uppdraget som familjehemsföräldrar. Det är lagstadgat enligt 6 kap. 6 c § socialtjänstlagen att nämnden är skyldig att erbjuda familjehemutbildning innan de tar emot ett placerat barn. Finns det särskilda skäl att avvakta med utbildning kan den ske efter placeringen påbörjats. Endast en av åtta respondenter berättar att de fick utbildning innan de blev familjehemsföräldrar. De framhåller att utbildningen var verklighetsanpassad och situationsbunden. Utbildningen bidrog till att de kände sig förberedda, trygga och medvetna inför situationer som kan uppstå i uppdraget. En respondent berättar att de inte fick någon utbildning när de började sitt första uppdrag i en kommun. När de sedan bytte kommun fick de utbildning när barnet varit placerade hos dem i tre år. Respondenten upplevde sig som ny trots att hon varit verksam i fler år. Övriga respondenter uppger utbildningsmöjligheten som bristfällig och de har fått lära sig längs med vägen. Deras kunskap baseras på egna erfarenheter efter många år som familjehem. Således påverkas uppdraget av matchning och familjehemsföräldrars egna erfarenheter. Det framkommer i empirin avsaknad utbildning således är utbildningen bristfällig vilket påverkar familjehemsföräldrars roll och uppdrag.

5.5.2 Familjehemsföräldrarnas upplevelser av den ekonomiska ersättningen

Avsnittet behandla frågor om den ekonomiska ersättningen som finns i uppdraget. I empirin framkommer att alla respondenterna antyder ersättningen som låg utifrån arbetsbelastningen. Många av respondenterna uppger att de inte kan arbeta heltid eftersom det familjehemsplacerade barnet kräver mer omsorg och tid än deras biologiska barn. I citatet nedan belyser Fidelie problematiken om ambivalens till den ekonomiska ersättningen, arvodesdel och omkostnadsdel:

Vi är ju inte anställda utan vi har ju då arvode och omkostnad. [...] Min lön är inte pensionsgrundande. Jag kan inte...sjukskriva mig. Var ska jag göra av barnet då. Alltså det skulle vara ett helt annat sätt att var anställd. (Fielie)

Många respondenter har påtalat problematiken om den ekonomiska ersättningen som Fidelie uppger. Några av respondenterna förklarar att de arbetar extra för att dryga ut inkomsten och få tillgång till de sociala försäkringarna som ingår vid en anställning. De uppger att de har ett eget pensionssparande men sparandet kan variera utefter hur deras

månadsinkomst ser ut. Exempelvis om ett barn flyttar får de ersättning några veckor, sedan har de inte den inkomsten längre och det kan ta tid för en ny placering. I citatet nedan framkommer samhällets syn på den ekonomiska ersättningen motsäger hur familjehemsföräldrarna upplever den:

Människors okunskap överlag i samhället när de säger att... Familjehem gör det för pengarna eller skiter i barnen. [...] Det hade nog varit mer ekonomiskt att jobba extra några pass i månaden kontra det här. (Beatrice)

Beatrice beskriver sin upplevelse av samhällets syn på den ekonomiska ersättningen, vilket bekräftas från de andra respondenterna. Beatrice menar att det hade gynnat hennes ekonomi att jobba några extra pass i månaden istället för att ha familjehemsplacerade barn. Placerade barn med exempelvis diverse diagnoser och trauma kan innebära att saker i hemmet går sönder eller tappas bort, vilket påverkar ekonomin. En reflektion som framkommer är att ersättningen är försvarbar eftersom det kan föreligga en risk att familjehemsföräldrarna får bekosta dessa utgifter själva. Våra respondenter påtalar samma problematik som Höjer (2001) belyser i sin avhandling att den traditionella synen på familjehemssystemet präglas av välgörenhet och frivillighet. Kombinationen vårda och hjälpa andras barn är något som görs av kärlek och inte av pengar. Denna samhällssyn påverkar diskussionen om familjehemets ersättning. Detta är ett intressant fenomen utifrån Höjers avhandling som är 20 år gammal och våra respondenter upplever samma problematik kring den ekonomiska ersättningen. Sammanfattningsvis visar resultatet att den ekonomiska ersättningen påverkar rollen och uppdraget som familjehemsförälder.

5.5.3 Upplevelser i uppdraget om barnets bästa

Detta avsnitt berör barnets bästa i uppdraget utifrån familjehemsföräldrars perspektiv. Genomgående i empirin framkommer barnets bästa i olika situationer och sammanhang. Tidigare i analysen synliggörs brister inom familjehemssystemet som påverkar barnet utifrån barnets bästa. I citatet nedan skildrar Eva problematiken kring när omvårdnaden av ett barn brister och komplexiteten i systemet när beslut om omhändertagande tas:

Det är tragiskt att barnen tas omhand senare på ett sätt är det tragiskt och å andra sidan är det gott att man kanske då vill jobba mer med alltså med familjen och att barnen ska vara där. Det är klart att barnen mår ju bäst av att

vara i sin biologiska familj, det kan man liksom aldrig ta ifrån dem. Men ibland när man har sett att det inte finns något att göra så tar man barnen lite försent och då har de så oerhört så mycket trauma med sig vilket gör att det är svårare. (Eva)

Respondenterna uppfattar det som att familjehemssystemet utgår från att barnet ska bo hos sina föräldrar så länge det är möjligt. Det tar lång tid innan ett barn blir omhändertaget idag. Även när ett barn blir placerat arbetar socialtjänsten med att barn ska tillbaka till sina biologiska föräldrar. Detta är något som Wissö, Johansson och Höjer (2019) resonerar i sin artikel hur barnskyddet under en längre tid i Sverige kännetecknas av att vara ett familj-orientering perspektiv snarare än ett barnskyddsperspektiv. En placering ska vara en tillfällig lösning och syftar till återförening med sina biologiska föräldrar. Vidare menar våra respondenter att detta inte alltid är för barnets bästa. Beatrice berättar om en långvarig placering som avslutades eftersom barnet skulle tillbaka till sina biologiska föräldrar:

Nej men det var ju mitt, vi hade ett barn som varit placerats från det att hon var 11 månader. Hon blev hemflyttad när hon var 6 år. Där kan jag känna liksom att det blir ju som att omhänderta ett barn... det blir inte att flytta hem utan att flytta iväg. (Beatrice)

Citatet visar att familjehemsföräldrar har inget inflytande eftersom barnet i denna placering har varit stadigvarande boende hos Beatrice under flera år. Familjehemsföräldrarna upplever att familjehemssystemet brister och det är inte från barnets bästa. I motsats till Beatrice citat ska vårdnaden övervägas enligt 6 kap. 8 § socialtjänstlagen om barnet har varit placerat i mer än tre år i ett familjehem utifrån kontinuitet och trygghet för barnet. Familjehemsföräldrarna upplever brist på rättigheter och kan inte påverka eftersom familjehemssystemet är så som det är. Alla respondenter berörde vårdnadsöverflytt och det framkommer att det tar mer än tre år innan en vårdnadsöverflyttning sker. Citatet nedan förstärker hur Fidelie uppfattar att systemet inte är för barnets bästa:

Det är inte för barnets bästa. Det är för föräldrarnas bästa och fortfarande finns det för mycket som är för föräldrarnas bästa. (Fidelie)

Fidelié sammanfattar familjehemsföräldrarnas upplevda brister i systemet som tydligt utgår från föräldrarnas bästa. Även media har ett inflytande på hur samhället uppfattar de biologiska föräldrarnas rätt till sitt barn. Familjehemsföräldrarna upplever att systemet borde ses över och utgå från barnets bästa istället. Izadora bekräftar med ett liknande resonemang nedan:

Han fick gå hem till sina föräldrar. Både första och andra gången. Det hände ett spädbarn med frakturer, hjärnblödningar och så. Stod ju i alla stora tidningar i Sverige om detta på förstasidan... och så händer det igen. Men nu bor han hemma hos föräldrarna. (Izadora)

Izadoras citat ovan visar att trots medias inflytande har biologiska föräldrar rättigheter till sina barn. Sammanfattningsvis framkommer i analysen bristerna i familjehemssystemet som påverkar att biologiska föräldrar har stora rättigheter till sitt barn. Familjehemsföräldrarna har inget inflytande och upplever barnets bästa förminskat. Samtidigt påtalar respondenterna en önskan om att kunna påverka för barnets bästa.

5.5.4 Familjehemsföräldrarnas upplevelser om familjehemssystemet och dess framtid

Detta avsnitt berör familjehemsföräldrars engagemang och önskan att påverka deras roll, inflytande och uppdrag. I empirin framkommer att familjehemsföräldrarna upplever att de inte blir lyssnade på och således inget inflytande gentemot socialtjänsten. I vår studie fick respondenterna möjlighet att berätta fritt om sina tankar över hur familjehemssystemet skulle kunna förbättras. Alla respondenter hade någon form av upplevelse eller situation som berör hot och våld. I citatet nedan berör Helena detta:

Man vet att föräldrarna är kriminella med hot så kanske man skulle ha skyddad placering oftare. Att dem inte vet adressen vart barnen är. (Helena)

Helena belyser att placeringarna skulle i större utsträckning vara skyddade för att familjehemsföräldrar skulle känna sig säkra och trygg utifrån hot och våld. Respondenterna menar att de får för lite information vilket kopplas till brister i familjehemssystemet. Flertalet respondenter benämner att biologiska föräldrar tror att det är familjehemsföräldrar som omhändertar barn. Detta försvårar uppdraget och rollen som

familjehemsföräldrar, här synliggörs avsaknad av information och brist i systemet. En ytterligare problematik som respondenterna tar upp i systemet är att barn ska tillbaka till sina biologiska föräldrar som skildras i citatet nedan:

När det gått lång tid kan det bli skadligt för barnen att ryckas upp, det blir som att bli omhändertagen igen någonstans... Att man kanske där istället behöver stötta föräldrarna till att bli en umgängesförälder, precis som man hade levt i en familj och man separerade som vuxna, att man har såklart rätt till sina biologiska föräldrar. (Beatrice)

Beatrice beskriver hur systemet arbetar för föräldrars bästa istället för barns bästa. Gemensamt framkommer att respondenterna önskar mer resurser för att stärkas i rollen och uppdraget. Med resurser menar de struktur, stöd och utbildning som inte nödvändigtvis behöver vara ekonomisk ersättning. Exempelvis kontinuerliga hembesök som innefattar handledning för familjehemsföräldrar. Även avstämning med placerade barn är viktigt för att motverka missförhållanden i familjehem. I empirin framkom familjehemsföräldrarnas upplevelser och uppfattning om privata företag som tjänar pengar på att placera barn av statliga medel. Eftersom ekonomi påverkar hjälpinsatser borde familjehemssystemet förändras tillbaka till de statliga aktörerna. Skattepengarna kan läggas på resurser, utbildning, stöd och bättre förutsättningar för alla parter. Citatet nedan berör detta:

Om vi pratar om de här företagen som har poppat upp lite överallt liksom så...ehhh...som kostar då socialtjänsten kanske 60- 70- 80 000 i månaden. Så. Att man kanske istället skulle prata med sina familjehem och säga. Okej, vad behöver ni och vad tycker ni är rimlig ersättning? Kan vi liksom...det skulle absolut vara så mycket bättre för socialtjänsten än att det ska finnas en ytterligare en person till. Men också för oss. (Eva)

I citatet ovan framkommer att familjehemmen önskar bli hörda och uppleva inflytande. Alla respondenter belyser att det är experter som har bestämmande rätt och upplever att deras långa erfarenhet inte tas tillvara.

Genomgående i detta avsnitt synliggörs Goffmans (2020) begrepp stigma som framkommer utifrån att familjehemsföräldrar strävar efter ett socialt erkännande som inte finns. Familjehemsföräldrar upplever att de inte har något inflytande, deras ersättning, information och utbildning är exempel på ett utanförskap alltså utanför ett socialt erkännande. Familjehemsföräldrar kan anses "avvikande" från det normala i samhället eftersom samhället har en syn som inte stämmer överens med familjehemsföräldrars verklighet.

Respondenterna upplever att socialtjänsten representerar organisationen som anses vara ett team och familjehemsföräldrar som ett team. Båda teamen representerar barnen och samarbete är nödvändigt mellan teamen. Med hjälp av Goffmans (2009) begrepp *kommunikation i strid mot rollgestalten* framkommer komplexiteten av att det uppstår "vi och dem". Varje individ som i detta fall är familjehemsföräldrar och socialtjänst strävar efter att finna och lära sig sin plats samt förhålla sig till den. Begreppet *förvrängningar* av Goffman (2009) kan tolka hur respondenterna känner sig vilseledda av socialtjänsten. Socialsekreterare kan uppvisa en falsk fasad eftersom barn tas om hand. Samtidigt är syftet att barnet ska tillbaka till sina biologiska föräldrar. När familjehemsföräldrar kommer på detta förlorar socialtjänsten sitt anseende och tilliten förloras.

Sammanfattningsvis i hela avsnittet familjehemssystemet upplever respondenterna brist på inflytande, utbildning och information. Eftersom de inte kan stödja eller förstår beslut har de inget förtroende för systemet. Trots att systemen ser olika ut i Sverige och USA framför Cooley, Thompson & Wojciak (2017) liknande diskussion i sin studie. Familjehemsföräldrar i USA upplever att systemet är trasigt och motarbetar sig själv. Upplevelsen av ett invecklat och komplext system blir motsägelsefullt eftersom intentionen inte överensstämmer med det som faktiskt utförs i praktiken. Fenomenet framkommer i vår empiri vilket är intressant eftersom deras studie är amerikans och sammanfaller med vårt resultat.

6. Sammanfattande diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka hur familjehemsföräldrar upplever sin roll, inflytande och uppdrag som familjehemsförälder. Det framkommer i studien att dessa tre begrepp samspelar med varandra ur familjehemsföräldrars perspektiv. Det ena utesluter

inte det andra, de vill säga påverkansfaktorer kan minska eller öka familjehemsföräldrars handlingsutrymme. Den första frågeställningen avser hur familjehemsföräldrar beskriver sin roll. Utifrån respondenternas berättelser tolkar vi att samtliga upplever att de har flera roller. Den främsta rollen är att vara en extra förälder, de tar hand om barnen av kärlek och frivillighet. Rollen är komplicerad eftersom samhället och omgivningen upplevs kontrollerande. Flera aktörer och nätverk är involverade i omsorgen för placerade barn. Samtidigt är deras roll stödjande och fungerar som en form av mentor för biologiska föräldrar. Majoriteten anser att arbetsbelastningen för placerade barn kräver mer omsorg och tid än deras biologiska barn. Vi tolkar att stigma förekommer i samhället för familjehemsföräldrar. Respondenterna anser det kränkande att samhället tror de utför uppdraget för ekonomisk vinning. Slutsatsen av detta är att familjehemsföräldrars roll är komplex. De ska förhålla sig till placerade barn, biologiska föräldrar, olika aktörer och samtidigt till sin egen roll. De vill känna en tillfredsställelse emellan alla dessa roller.

Vad avser den andra frågeställningen om hur familjehemsföräldrarna resonerar om uppdraget ingår roll och inflytande. Uppdraget påverkas av systemet, socialsekreterare, kommun, andra aktörer och biologiska föräldrar. Familjehemsföräldrar önskar tydlighet, rutiner och information. Det framkommer en avsaknad av manualer och riktlinjer vilket inverkar på familjehemsföräldrars uppdrag. Respondenterna påtalar att uppdraget ska vara för barnets bästa. Slutsatsen är istället för att fokusera på vad som är bäst för barnet hamnar fokuset på vad som är bäst för föräldrar. Biologiska föräldrar har mycket rättigheter och lagar uppger respondenterna.

Utifrån den tredje frågeställningen som avser familjehemsföräldrars inflytande har resultatet visat att inflytande föreligger vid matchningsprocessen. Inflytande finns till viss del om vilken plats umgänge ska äga rum. I resultatet framkommer att respondenterna upplever utanförskap eftersom inflytande saknas. Utanförskap visar sig främst inom skola, sjukvård och olika aktörer i samhället. Respondenterna menar att när de inte har vårdnaden om de placerade barnen hamnar de i gränslandet mellan att ge omsorg och samtidigt inte kunna påverka. Slutsatsen är att ett bra samarbete med socialsekreterare bidrar till mer inflytande.

Sammanfattningsvis sammanfaller alla teman i analysen. I resultatet framkommer sårbarhet i uppdraget som familjehemsföräldrar eftersom de vill ge allt för placerade barn

samtidigt som de föreligger en maktlöshet. Utifrån empirin tolkar vi komplexiteten för familjehemsföräldrar genom tre påverkansfaktorer. Systemet är svårbearbetat, bristande samarbete med socialsekreterare och familjehemsföräldrars brist på utbildning påverkar uppdraget baserat på familjehemsföräldrars perspektiv. Det finns lite forskning kring familjehemsföräldrars perspektiv således anser vi att detta ämne är viktigt att lyfta.

6.1 Förslag på vidare forskning

Under studiens gång har vi konstaterat att den enskilda socialsekreteraren har en betydande position för i vilken omfattning av hjälp eller insats som barnet kan få. Det framkommer även att kommunerna har olika förutsättningar. Socialtjänsten är en offentlig myndighet och det ska inte ha någon betydelse vilken socialsekreterare klienten får eller vilken kommun klienten är bosatt i. Sverige är en demokrati, alla människor är lika värda och det finns lagar och riktlinjer för hur samhället ska arbeta med utsatta grupper. Vi anser att det hade varit intressant med en vidare och fördjupad forskning inom detta område och som fenomen för att ta reda på varför det skiljer sig mellan enskilda sekreterare och kommuner. Även en fördjupad forskning om hur barnets rättigheter kan tillgodoses när familjehemsföräldrar inte är vårdnadshavare. Problematiken kring hur professionen tillgodose placerade barn inom skola, sjukvård och andra aktörer.

7. Referenslista

Andersson, Gunvor (2013) Reflektioner och dilemman i social barnavård. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 20 (2):93-107.

Bergsund, Hans B., Wentzel-Larsen, Tore & Jacobsen, Heidi (2020). Parenting stress in long-term foster carers: A longitudinal study. *Child & Family Social Work*. 25 (s1):53-62.

Blythe, Stacy., Jackson, Debra., Halcomb, Elizabeth., & Wilkes, Ledley (2012). The Stigma of Being a LongTerm Foster Carer. *Journal of Family Nursing*. 18 (2): 234-260.

Brown, Jason D & Campbell, Melissa (2007). Foster parent perceptions of placement success. *Children and youth services review*. 29 (8):1010-1020.

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Uppl 3. Stockholm: Liber.

Châteauneuf, D, Turcotte, D., & Drapeau, S. (2018). The relationship between foster care families and birth families in a child welfare context: The determining factors. *Child & Family Social Work*. 23 (1):71–79.

Cooley, M. E., Thompson, H. M., & Wojciak, A. S. (2017). Risk, resilience, and complexity: Experiences of foster parents. *Children and Youth Services Review*, 76, 35-41.

Eldén, Sara (2020). *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2015). Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Uppl 2:5. Stockholm: Liber.

Goffman, Erving (2009). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. 5. uppl. Norstedts, Stockholm.

Goffman, Erving (2020). *Självframställning i vardagslivet*. Sjunde upplagan Lund: Studentlitteratur.

Höjer, Ingrid (2001). *Fosterfamiljens inre liv*. Diss. Göteborg : univ., 2001.

Höjer, Ingrid (2019). Vård i familjehem. I: Andersson, Gunvor, Sjöblom, Yvonne, Höjer, Ingrid & Sallnäs, Marie (red.). *När samhället träder in: barn, föräldrar och social barnavård*. Upplaga 2 Lund: Studentlitteratur.

Inspektionen för vård och omsorg (2017). Barns rätt till familjehemsvård av god kvalitet – Granskning av socialtjänstens myndighetsutövning rörande familjehemsplacerade barn. [Hämtat: 2022-01-17]

<https://www.ivo.se/globalassets/dokument/publicerat/rapporter/rapporter-2017/barns-ratt-till-familjehemsvard-av-god-kvalitet.pdf>.

Johannessen, Asbjørn, Tufte, Per Arne & Christoffersen, Line (2020). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Uppl 2. Stockholm: Liber.

Karlsson, Holmberg, Mia (2021). "Lilla hjärtats" fostermamma: Det tar aldrig slut. Svenska dagbladet. <https://www.svd.se/lilla-hjartats-fostermamma-tar-aldrig-slut>
Hämtad: 2021-12-21.

Khoo, Evelyn & Skoog, Viktoria. (2014). The road to placement breakdown: Foster parents' experiences of the events surrounding the unexpected ending of a child's placement in their care. *Qualitative Social Work*. Vol. 13(2) 255–269.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Tredje [reviderade] upplagan Lund: Studentlitteratur.

Lindahl, Robert (2019). *Socialsekreteraren och det familjehemsplacerade barnet: om relationen, erkännandet och de institutionella förutsättningarna*. Diss. (sammanfattning) Örebro: univ., 2019.

Lindgren, Simon (2014) Kvalitativ analys. I: Mikael Hjerm, Simon Lindgren & Marco Nilsson (red). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Uppl 2. Malmö: Gleerup.

Lindgren, Simon (2014) Summering. I: Mikael Hjerm, Simon Lindgren & Marco Nilsson (red). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Uppl 2. Malmö: Gleerup.

Lundgren, Lars & Sunesson, Per-Anders (2021). *Nya sociallagarna: med kommentarer i lydelsen den 1 januari 2021*. Trettiofjärde upplagan Stockholm: Norstedts juridik.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*.

SFS 2001:937. *Socialtjänstförordning*.

Socialstyrelsen (2015). *Utreda barn och unga. Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen*.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2015-1-9.pdf> [Hämtad: 2021-12-28].

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Uppl 2:5. Stockholm: Liber.

Vetenskapsrådet (2002) Forskningsetiska principer: inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad 2021-11-16: https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf.

Wiklund, Stefan & Sallnäs, Marie (2010). The material side of foster care. Economic and material resources among foster carers and foster youth in Swedish child welfare. *Adoption and Fostering*. 34(4):27-38.

Wissö, Therése., Johansson, Helena & Höjer, Ingrid (2019). What is a family? Constructions of family and parenting after a custody transfer from birth parents to foster parents. *Child & Family Social Work*. 24:9–16.

8. Bilagor

8.1 Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrund/inledning

- Presentation: *Kort presentation av intervjuperson.*
- Familjeförhållande: *Hur ser er familj ut? Nuvarande familjekonstellation, hur länge har du varit familjehem? Varför valde ni att bli ett familjehem? Hur många placeringarna genom åren?*
- Utbildning/Sysselsättning: *Annan sysselsättning? Vad har du gjort tidigare? Utbildning?*

Upplevelser som familjehemsförälder

- Förväntningar: *Förväntningar på familjehemsföräldrarnas roll? Vad upplever dem är lätt/svårt i uppdraget? Ex*
- Ansvar: *Hur uppfattar ni ert ansvar respektive socialtjänstens ansvar, är det tydligt?*
- Biologiska föräldrar: *Relationen. Vad kan bidra eller påverkar uppdraget?*
- Ekonomi: *Hur ser ni på den ekonomiska ersättningen? Påverkar ersättningen uppdraget?*

Roll och inflytande

- Roll: *Beskriv din roll som familjehemsförälder. Hur kan du påverka och/eller bidra med era erfarenheter till de biologiska föräldrarna och/eller till socialtjänsten?*
- Barnets bästa: *Kan du konkret förklara när det är från barnets bästa eller inte. Innanförskap/utanförskap som roll och inflytande hos familjehemsförälder?*
- Inflytande: *Hur upplever ert inflytande som familjehemsföräldrar har över er situation?*

Förändring över tid

- Arbetsbelastning: *Ökning, minskning eller oförändrat som familjehem?*
- Matchningsprocess? Inflytande? Information?
- Om du anser att det borde ske några förändringar inom familjehemssystemet, i så fall vilka skulle förändringarna vara?

Avslutning

- Vad anser du att personer som arbetar inom socialtjänsten bör veta och ha med sig i sitt arbete med familjehem?
- Finns det något ytterligare du vill ta upp som är viktigt, som jag eventuellt har missat? Har du några andra kommentarer?
- Hur upplevde du att bli intervjuad?

8.2 Bilaga 2

Informationsbrev

Hej!

Vi heter Josefine Arvidsson och Charlotta Svensson och går termin sex på socionomprogrammet, socialhögskolan på Lunds universitet. Den här terminen skriver vi en kandidatuppsats vars syfte är att studera hur familjehemsföräldrar upplever sin roll och sitt inflytande som familjehem. Vi söker därför kontakt med dig som är familjehemsförälder och kan tänka dig att bli intervjuad. I intervjun kommer vi ställa frågor kring din roll som familjehemsförälder och vilket inflytande du upplever att du har gentemot socialtjänsten.

Intervjun beräknas ta cirka 60 minuter och genomförs på en plats som du själv kan bestämma. Du kommer vara anonym och ditt deltagande är frivilligt, du kan när som helst avbryta din medverkan i studien utan att du behöver uppge skäl för det. Materialet kommer att hanteras konfidentiellt och obehöriga kommer inte ta del av det. Materialet kommer endast att användas i denna undersökning och efter avslutat arbete kommer dina uppgifter att raderas. Alla dina uppgifter kommer att avidentifieras så att det inte går att spåra vem som har blivit intervjuad. Du kommer även att få möjlighet att läsa kandidatuppsatsen, som kommer att publiceras i Lunds Universitetsbiblioteks databas för uppsatser.

Har du några frågor är du välkommen att kontakta oss:

Med vänliga hälsningar

Josefine Arvidsson

Charlotta Svensson

Handledare:

Maria Bergendal Arvidsson

maria.bergendal_arvidsson@soch.lu.se

8.3 Bilaga 3

Samtyckesblankett för kandidatuppsats på Socialhögskolan

Jag har fått ta del av information om Josefine Arvidssons och Charlotta Svenssons studie om familjehemsperspektivet.

Helsingborg / 2021

Namn-teckning

Jag har fått information om studien och samtycker till att delta i undersökningen.

Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange något skäl.

Jag samtycker till att uppgifter om mig behandlas på det sätt som beskrivs i informationsblanketten.

Jag samtycker till att intervjun spelas in.

Jag samtycker inte till att intervjun spelas in utan intervjun genomförs med stöd av anteckningar.

Namnunderskrift: _____

En kopia av detta samtyckesbrev finns tillgängligt för dig att erhålla.